

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

SEKCJA CZWARTA

SPRAWA HORYCH przeciwko POLSCE

(Skarga nr 13621/08)

WYROK

STRASBURG

17 kwietnia 2012 roku

*Wyrok ten stanie się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w
Artykule 44 § 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie wydawniczej.*

W sprawie Horych przeciwko Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Sekcja Czwarta), zasiadając jako Izba w składzie:

David Thór Björgvinsson, *Przewodniczący*,

Lech Garlicki,

Päivi Hirvelä,

George Nicolaou,

Zdravka Kalaydjieva,

Nebojša Vučinić,

Vincent A. De Gaetano, *sędziowie*,

oraz Lawrence Early, *Kancierz Sekcji*,

Obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 27 marca 2012 roku,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 13621/08) wniesionej do Trybunału w dniu 25 lutego 2008 roku przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie Artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności ("Konwencja") przez obywatela Polski, Pana Andrzeja Horycha ("skarżący").

2. Skarżący był reprezentowany przez Pana J. Znamieca, adwokata prowadzącego praktykę w Krakowie. Rząd polski ("Rząd") był reprezentowany przez pełnomocnika, Pana J. Wołosiewicza z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżący zarzucił w szczególności, naruszenie Artykułu 3 Konwencji w związku z przedłużającym się stosowaniem wobec niego tzw. statusu "więźnia niebezpiecznego" oraz Artykułu 8 Konwencji w związku z ograniczeniem jego kontaktów z rodziną.

4. W dniu 31 sierpnia 2009 roku Przewodniczący Czwartej Sekcji Trybunału zadecydował o zakomunikowaniu skargi Rządowi. Wydano także decyzję o łącznym rozpoznaniu skargi co do meritum i dopuszczalności (Artykuł 29 ust. 1).

STAN FAKTYCZNY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

5. Skarżący urodził się w 1957 roku i mieszka w Warszawie. Obecnie przebywa w Areszcie Śledczym Warszawa – Mokotów.

A. Postępowanie karne wszczęte przeciwko skarżącemu (sprawa o sygnaturze IV K 200/05)

6. W dniu 14 lipca 2004 roku skarżący został zatrzymany pod zarzutem przemytu środków odurzających. W dniu 15 lipca 2004 roku Sąd Rejonowy w Gdańsku zastosował wobec niego tymczasowe aresztowanie na okres 3 miesięcy, opierając swoją decyzję na uzasadnionym podejrzeniu, – popartym dowodami, które zostały uzyskane od świadków – że skarżący popełnił zarzucane mu czyny oraz na potrzebę zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Sąd wskazał na prawdopodobieństwo orzeczenia wobec skarżącego surowej kary pozbawienia wolności oraz obawę, że będzie on nakłaniał świadków do składania fałszywych zeznań lub w inny sposób utrudniał postępowanie. Obawę taką uzasadniał fakt, że sprawa dotyczyła dużej liczby współdziałających z nim osób, które nie zostały dotychczas ujęte.

7. Zażalenie skarżącego na zastosowanie tymczasowego aresztowania, podobnie jak kolejne zażalenia na postanowienia w przedmiocie jego przedłużenia oraz wszystkie następne wnioski o uchylenie tymczasowego aresztowania oraz zażalenia na postanowienia o odmowie uchylenia tymczasowego aresztowania nie zostały uwzględnione. W składanych wnioskach i zażaleniach skarżący podnosił, że długotrwałe stosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania stanowiło naruszenie przepisów Kodeksu postępowania karnego w zakresie dotyczącym zastosowania przedmiotowego środka.

8. W toku postępowania przygotowawczego okres stosowania wobec skarżącego tymczasowego aresztowania został wielokrotnie przedłużony, mianowicie w dniach 21 września 2004 roku (do dnia 31 grudnia 2004 roku), 21 grudnia 2004 roku (do dnia 31 marca 2005 roku) oraz w dniu 22 marca 2005 roku (do dnia 30 czerwca 2005 roku). Władze w wydanych postanowieniach wskazały, że początkowe przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania nie ustały. Sądy podkreśliły także, że z uwagi na złożony charakter sprawy postępowanie przygotowawcze nie zostało zakończone.

9. W dniu 16 czerwca 2005 roku do Sądu Okręgowego w Gdańsku wpłynął akt oskarżenia. Skarżącemu, oraz 3 innym współoskarżonym, postawiono zarzut przemytu środków odurzających oraz współudziału w sprowadzaniu narkotyków, których dopuścił się działając w zorganizowanej

grupie przestępczej mającej na celu popełnienie przestępstw polegających na sprowadzaniu do Polski znaczącej ilości środków odurzających.

10. W toku postępowania sądowego sądy przedłużały wielokrotnie okres stosowania wobec skarżącego tymczasowego aresztowania, mianowicie w dniu 23 czerwca 2005 roku (do dnia 30 września 2005 roku), następnie w bliżej nieokreślonym terminie, w dniu 28 czerwca 2006 roku (do dnia 30 października 2006 roku), w dniu 3 października 2006 roku (do dnia 31 grudnia 2006 roku), w dniu 28 grudnia 2006 roku (do dnia 30 kwietnia 2007 roku), w dniu 25 kwietnia 2007 roku (do dnia 31 sierpnia 2007 roku), w dniu 22 sierpnia 2007 roku (do dnia 31 grudnia 2007 roku), w dniu 11 grudnia 2007 roku (do dnia 31 marca 2008 roku), w dniu 18 marca 2008 roku (do dnia 30 czerwca 2008 roku), w dniu 25 czerwca 2008 roku (do dnia 30 września 2008 roku) oraz w dniu 18 września 2008 roku (do dnia 31 grudnia 2008 roku).

Sądy stwierdziły ponownie, że podane wcześniej przesłanki dalszego stosowania tymczasowego aresztowania nie ustały. Sądy wskazały na prawdopodobieństwo nałożenia na skarżącego surowej kary pozbawienia wolności oraz ryzyko, że może on utrudniać postępowanie.

11. W dniu 19 października 2005 roku odbyła się pierwsza rozprawa przed sądem okręgowym. Czynności procesowe trwały do dnia 30 grudnia 2008 roku.

W rzeczonym okresie wyznaczono 98 terminów rozpraw. Rozprawy odbywały się co najmniej raz w miesiącu, lecz w pewnych okresach sąd przeprowadzał do 5 rozpraw w miesiącu. Przeciętnie odbywały się one w dwutygodniowych odstępach czasu, a żadna przerwa w postępowaniu nie trwała dłużej niż 5 tygodni.

12. W dniu 30 grudnia 2008 roku sąd uznał skarżącego winnym popełnienia przestępstw polegających na przemycie środków odurzających i współdziałaniu w sprowadzaniu narkotyków, lecz uniewinnił go od zarzutów działania w zorganizowanej grupie przestępczej. Skarżącemu wymierzono karę łączną 12 lat pozbawienia wolności. Sąd zaliczył na jej poczet okres tymczasowego aresztowania od dnia 14 lipca 2004 roku do dnia 12 czerwca 2005 roku. Skarżący złożył apelację.

13. Skarżący nie określił, kiedy postępowanie zostało zakończone. Wydaje się jednak, że miało to najprawdopodobniej miejsce w okresie pomiędzy końcem 2009 roku a początkiem 2010 roku.

B. Inne postępowania karne wszczęte przeciwko skarżącemu

1. Sprawa o sygnaturze III K 120/06 rozpoznawana przez Sąd Okręgowy w Krakowie

14. W bliżej nieokreślonym dniu w 2005 roku Sąd Okręgowy w Krakowie uznał skarżącego winnym popełnienia przestępstw związanych z

obrotem środkami odurzającymi, których dokonał działając w zorganizowanej grupie przestępczej o charakterze zbrojnym i wymierzył mu karę 15 lat pozbawienia wolności. Skarżący rozpoczął odbywanie kary w dniu 13 czerwca 2005 roku.

2. Sprawa o sygnaturze nr XVIII K 311/07 rozpoznawana przez Sąd Okręgowy w Warszawie

15. W bliżej nieokreślonym dniu, prawdopodobnie 18 stycznia 2006 roku, Prokurator Okręgowy w Ostrołęce postawił skarżącemu zarzuty, między innymi, kierowania zorganizowaną grupą przestępczą o nazwie „mokotowska” zajmującą się dystrybucją znacznych ilości środków odurzających, broni i amunicji, praniem brudnych pieniędzy, wręczaniem korzyści majątkowych funkcjonariuszom publicznym, porwaniami, wymuszeniami, rozbojami z użyciem broni palnej oraz innymi przestępstwami przeciwko mieniu.

16. W dniu 19 stycznia 2006 roku Sąd Rejonowy w Ostrołęce zastosował wobec skarżącego tymczasowe aresztowanie opierając swoją decyzję na uzasadnionym podejrzeniu, że popełnił on zarzucane mu czyny. Sąd podkreślił, że zarzuty zostały w pełni poparte zeznaniami złożonymi przez świadka koronnego i potwierdzone innymi dowodami, takimi jak przeszukania, wizje lokalne na miejscu popełnienia przestępstw oraz zeznania innych świadków. Sąd powołał się także na istnienie groźby, że skarżący może oddziaływać na świadków, potrzebę zabezpieczenia prawidłowego biegu śledztwa oraz prawdopodobieństwo nałożenia na skarżącego surowej kary – minimum 8 lat pozbawienia wolności.

17. W bliżej nieokreślonym dniu, prawdopodobnie w 2009 roku Sąd Okręgowy w Warszawie uznał skarżącego winnym zarzucanych mu czynów i wymierzył mu karę 14 lat pozbawienia wolności.

18. Skarżący nie poinformował Trybunału o dalszym toku postępowania.

C. Postępowanie toczące się w oparciu o Ustawę z 2004 roku (sprawa o sygnaturze II S 22/07)

19. W dniu 18 lipca 2007 roku skarżący wniósł skargę do Sądu Apelacyjnego w Gdańsku na podstawie art. 5 Ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki („Ustawa z 2004 roku”).

20. Skarżący wniósł o stwierdzenie przewlekłości postępowania w sprawie o sygnaturze nr IV K 200/05 (zob. paragrafy 6 - 13 powyżej) oraz przyznanie świadczenia pieniężnego w wysokości 10.000 złotych (PLN) (ok. 2.500 euro (EUR)).

21. W dniu 25 września 2007 roku Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił skargę uznając ją za bezpodstawną. Sąd uznał, że od początku trwania

czynności procesowych do dnia 24 sierpnia 2007 roku wyznaczono 61 terminów rozpraw w sprawie, a jedynie 11 z nich zostało odroczonych z powodu niestawiennictwa obrońcy lub współpodejrzanych lub z uwagi na chorobę ławnika. Sąd stwierdził w konkluzji, że postępowanie zostało przeprowadzone we właściwym tempie i bez zbędnej zwłoki.

D. Reżim “więźnia niebezpiecznego”

1. Jednostki penitencjarne, w których przebywał skarżący

22. Po zatrzymaniu skarżącego w dniu 14 lipca 2004 roku (zob. paragraf 6 powyżej) został on osadzony w Zakładzie Karnym w Sztumie. Krótko po tym, w bliżej nieokreślonym dniu, przeniesiono go do Aresztu Śledczego w Gdańsku. Skarżący przebywał tam do dnia 22 stycznia 2009 roku, a w 2008 roku został przetransportowany na okres kilku miesięcy do Aresztu Śledczego Warszawa-Mokotów. Od dnia 22 stycznia 2009 roku do dnia 9 czerwca 2009 roku skarżący był osadzony w Areszcie Śledczym w Krakowie. Następnie przebywał w Areszcie Śledczym w Radomiu, a później został przetransportowany do Aresztu Śledczego Warszawa-Mokotów.

2. Nałożenie reżimu i jego dalsze stosowanie

23. W dniu 22 lipca 2004 roku Komisja Penitencjarna Zakładu Karnego w Sztumie zakwalifikowała skarżącego do kategorii “więźnia niebezpiecznego” (tzw. *”tymczasowo aresztowany niebezpieczny”*; odpowiednie przepisy prawa mówią o *”tymczasowo aresztowanym stwarzającym poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa aresztu”*). Uznała ona za konieczne umieszczenie skarżącego w celi izolacyjnej przeznaczonej dla tej kategorii osadzonych na oddziale zakładu karnego o szczególnie podwyższonych standardach ochronnych, ponieważ był on oskarżony o popełnienie poważnych przestępstw działając w zorganizowanej grupie przestępczej. Zgodnie z art. 212a § 3 Kodeksu karnego wykonawczego, okoliczności te stanowiły same w sobie uzasadnienie dla kwalifikacji osadzonego do kategorii “niebezpiecznego”. Komisja odniosła się również do wysokiego stopnia demoralizacji skarżącego.

24. Co trzy miesiące Komisja Penitencjarna Aresztu Śledczego w Gdańsku dokonywała weryfikacji decyzji w przedmiocie kwalifikacji skarżącego do kategorii “więźnia niebezpiecznego”. Skarżący wniósł zażalenie na liczne decyzje w tym zakresie. Stwierdził, że postawione mu zarzuty, w szczególności przemytu środków odurzających, nie stanowiły uzasadnienia dla zastosowania specjalnego rygoru. Skarżący podniósł, że przedmiotowy środek był przedłużany automatycznie, bez względu na jego stan zdrowia lub samopoczucie psychiczne, że był w rzeczywistości

nałożony na czas nieokreślony oraz że stanowił wyjątkowo poważne obciążenie dla niego i jego rodziny. Skarżący zarzucił, że stosowano wobec niego praktykę przeszukań z rozbieraniem każdorazowo przy opuszczeniu i powrocie do celi.

Wszystkie zażalenia skarżącego zostały oddalone.

25. W dniu 3 września 2007 roku Sąd Okręgowy w Gdańsku – Wydział Penitencjarny rozpoznał zażalenie skarżącego na decyzję Komisji Penitencjarnej Aresztu Śledczego w Gdańsku z dnia 10 lipca 2007 roku w przedmiocie przedłużenia stosowania reżimu “więźnia niebezpiecznego” oraz okresu umieszczenia skarżącego w celi izolacyjnej.

W swoim zażaleniu skarżący podkreślił, że specjalny rygor był już stosowany wobec niego przez okres trzech lat, a decyzja o jego przedłużeniu opierała się jedynie na stawianych mu zarzutach, wobec braku wyroku skazującego. W jego opinii stanowiło to naruszenie zasady domniemania niewinności.

Sąd nie podzielił stanowiska skarżącego, że charakter zarzucanych mu czynów nie uzasadniał przedłużania okresu stosowania reżimu w jego sprawie. Sąd podkreślił w tym względzie, że skarżącemu postawiono zarzuty w trzech odrębnych postępowaniach karnych, prowadzonych przez różne sądy lub prokuratorów, a dotyczyły one m.in. kierowania zorganizowaną grupą przestępczą o charakterze zbrojnym, porwań, rozbojów z użyciem broni palnej oraz handlu bronią. Charakter zarzucanych czynów oraz okoliczności osobiste skarżącego, takie jak jego uprzednia karalność, cechy przywódcze, skłonność do dominacji nad innymi, w pełni uprawniają do wnioskowania, że istniało “zagrożenie [dla społeczeństwa i bezpieczeństwa aresztu]”, o którym mowa w art. 212a Kodeksu karnego wykonawczego. Reasumując, nic nie wskazywało, że zaskarżona decyzja była sprzeczna z prawem, co może stanowić jedyną przesłankę do jej zakwestionowania lub ewentualnego uchylecia. W odniesieniu do zarzutu skarżącego, że jego kontakty z rodziną zostały poważnie ograniczone w wyniku stosowania wobec niego statusu “więźnia niebezpiecznego”, sąd uznał, że ograniczenia te były zgodne z prawem, ponieważ zostały nałożone na mocy obowiązujących przepisów Kodeksu karnego wykonawczego oraz nie pozbawiały skarżącego możliwości utrzymania przedmiotowego kontaktu.

26. W dniach 11 grudnia 2007 roku, 15 lutego 2008 roku oraz 3 czerwca 2008 Sąd Okręgowy w Gdańsku – Wydział Penitencjarny, przywołując wcześniejsze uzasadnienie, nie uwzględnił kolejnego zażalenia na decyzję Komisji Penitencjarnej w przedmiocie dalszego stosowania wobec skarżącego rygoru “więźnia niebezpiecznego”. Skarżący podniósł w swoich zażaleniach, że przedłużająca się izolacja stanowiła dla niego wyjątkowo poważne obciążenie, które potęgował brak dostatecznego kontaktu z rodziną. Zarzucił ponadto, że rutynowe przeszukania z rozbieraniem,

którym był poddawany, czasem kilkakrotnie w ciągu dnia, były uciążliwe, niepotrzebne i poniżające.

27. Kolejne decyzje w przedmiocie przedłużenia stosowania rygoru „więźnia niebezpiecznego” opierały się na podobnych przesłankach lub stanowiły powtórzenie początkowych uzasadnień.

W dniu 19 sierpnia 2009 roku Sąd Okręgowy w Radomiu utrzymał w mocy decyzję Komisji Penitencjarnej z dnia 23 czerwca 2009 roku w przedmiocie dalszego stosowania reżimu z uwagi na poważny charakter zarzucanych skarżącemu czynów oraz jego okoliczności osobiste, takie jak cechy przywódcze, skłonność do dominacji nad innymi oraz wysoki stopień demoralizacji.

W dniu 23 października 2009 roku Sąd Okręgowy w Warszawie utrzymał w mocy podobną decyzję podkreślając, że od dnia 13 czerwca 2005 roku skarżący odbywał karę 15 lat pozbawienia wolności w następstwie wyroku skazującego za przestępstwa związane z obrotem środkami odurzającymi, których dokonał działając w zorganizowanej grupie przestępczej. Ponadto w pierwszej instancji Sąd Okręgowy w Gdańsku uznał skarżącego winnym popełnienia przestępstw związanych z obrotem środkami odurzającymi i wymierzył mu karę 12 lat pozbawienia wolności. W tych okolicznościach specjalny rygor musiał być dalej stosowany.

W dniu 14 lipca 2010 roku Sąd Okręgowy w Warszawie utrzymał w mocy kolejną decyzję Komisji Penitencjarnej, powołując się na wyrok skazujący wydany wobec skarżącego i podkreślając, iż na mocy obowiązujących przepisów prawa nie istnieje ograniczenie czasowe dotyczące stosowania rygoru

W dniu 30 sierpnia 2011 roku Sąd Okręgowy w Warszawie utrzymał w mocy decyzję Komisji Penitencjarnej z dnia 2 sierpnia 2011 roku. Wskazując, że decyzja ta opierała się na fakcie, iż skarżący ze względu na osobiste okoliczności oraz wysoki stopień demoralizacji stwarzał poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa i porządku zakładu, jak również dla bezpieczeństwa funkcjonariuszy Służby Więziennej, sąd stwierdził, że przedmiotowa ocena była obiektywna i w pełni uzasadniała dalsze stosowanie reżimu.

28. Przez cały okres osadzenia skarżący wielokrotnie zwracał się do władz z wnioskiem o zakwaterowanie go z innym więźniem, zarzucając, że zbyt długa izolacja poważnie wpłynęła na jego stan emocjonalny i psychiczny.

29. Rygor jest nadal stosowany wobec skarżącego, który stale przebywa w celi izolacyjnej.

Najprawdopodobniej, zgodnie z art. 212a § 3 Kodeksu karnego wykonawczego (zob. paragraf 44 poniżej), reżim będzie stosowany dalej do czasu zakończenia przez skarżącego odbywania trzech kolejnych kar pozbawienia wolności, bądź przynajmniej kary wymierzonej w następstwie skazania za kierowanie zorganizowaną grupą przestępczą o charakterze

zbrojnym, porwania, handel bronią i środkami odurzającymi. Obecnie szacuje się, że skarżący zakończy odbywanie kary pozbawienia wolności pod koniec 2031 roku.

3. Szczególne aspekty rygoru

30. Od dnia 22 lipca 2004 roku, kiedy skarżący został umieszczony w celi izolacyjnej dla więźniów niebezpiecznych w oddziale zakładu spełniającym wysokie standardy bezpieczeństwa, pozostawał on pod wzmożonym dozorem. Cele mieszkalne, w których przebywał były nieustannie monitorowane przez system telewizji przemysłowej wraz z częścią przeznaczoną do celów higieniczno-sanitarnych. Ponadto były one często przeszukiwane, czasem codziennie.

Skarżący poddawany był tzw. kontroli osobistej, tj. dokładnym oględzinom ciała każdorazowo przy opuszczeniu i powrocie do celi. Skarżący wyjaśnił, że oznacza to, iż za każdym razem, kiedy wchodzi lub wychodzi z celi musi rozebrać się do naga w obecności funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz wykonać od 6 do 10 głębokich przysiadów w celu umożliwienia sprawdzenia odbytu.

Zawsze, kiedy przebywa poza celą mieszkalną oraz oddziałem spełniającym wysokie standardy bezpieczeństwa, włączając w to doprowadzenie na rozprawę, skarżący musi mieć założone kajdanki lub nosić tzw. “kajdany zespolone” na rękach i nogach (zob. paragraf 47 poniżej). Kajdany te składają się z kajdanek zakładanych na ręce oraz kajdanek zakładanych na nogi połączonych łańcuchem.

Skarżący wielokrotnie zarzucał władzom w sposób bezskuteczny, że poza celą kajdanki były zakładane na jego ręce trzymane z tyłu, co powodowało znaczny ból i problemy z poruszaniem, w szczególności podczas codziennych spacerów.

Czynności wykonywane przez skarżącego poza celą mieszkalną i specjalnym oddziałem muszą być nadzorowane przez 2 funkcjonariuszy Służby Więziennej. Ma on prawo do godzinnego spaceru w składzie jednoosobowym na odseparowanym obszarze.

E. Ograniczenia w kontaktach skarżącego z rodziną

31. Skarżącemu przysługiwało jedno widzenie z rodziną w miesiącu w wymiarze godziny.

32. Przedstawił on dokument wydany przez Dyrektora Aresztu Śledczego w Gdańsku z dnia 13 lutego 2008 roku, zawierający listę widzeń udzielonych skarżącemu do tego czasu.

Od dnia 23 sierpnia 2004 roku do dnia 20 stycznia 2008 roku, tj. przez okres 3 lat i około 5 miesięcy, udzielono mu zezwolenia na 11 “widzeń przy stoliku”. Wyrażono mu ponadto zgodę na 21 “widzeń przez telefon” (zob. także paragraf 58 poniżej).

33. W większości z widzeń korzystała jedynie żona skarżącego. Skarżący miał 3 córki M.H., K.H. i S.H. urodzone, odpowiednio, w 1988, 1993 oraz 1998 roku. Przez cały powyższy okres odbył on 2 widzenia z najstarszą córką, a z każdą z młodszych córek jedno.

34. W 2004 roku skarżącemu udzielono 6 zezwoleń na widzenie, w tym 2 przy stoliku oraz 4 przez telefon. Odbyły się one w dniu 23 sierpnia (widzenie przy stoliku z żoną skarżącego), 17 września (widzenie przez telefon z żoną, E.H., oraz M.H., jego najstarszą córką), 15 października, 29 października (w tym czasie odbył widzenie przy stoliku z córką M.H.), 19 listopada oraz 17 grudnia odpowiednio.

35. W 2005 roku udzielono skarżącemu 10 zezwoleń na widzenie, w tym tylko jedno przy stoliku. Odbyły się one w dniach 11 lutego, 11 marca, 15 kwietnia, 12 maja, 5 lipca, 28 lipca, 16 sierpnia, 30 września (widzenie przez telefon z żoną i K.H., jedną z jego córek), 28 października oraz 9 grudnia 2005 roku.

36. W 2006 roku skarżący skorzystał z 7 widzeń (w tym z 1 “przy stoliku”) tylko z żoną. Miały one miejsce w dniach 28 lutego, 5 kwietnia, 13 czerwca, 23 sierpnia, 20 października, 30 listopada oraz 29 grudnia.

37. W 2007 roku skarżącemu udzielono 7 zezwoleń na widzenie z żoną, w tym 4 widzenia przy stoliku. Odbyły się one w dniach 9 lutego, 29 marca, 1 czerwca (w trakcie widzenia przy stoliku skarżący spotkał się także S.H., jego najmłodszą córką), 24 lipca, 6 września, 24 października oraz 27 listopada.

38. W 2008 roku, do dnia wydania dokumentu, skarżący skorzystał z jednego “widzenia przy stoliku” z żoną – w dniu 20 stycznia 2008 roku. Stwierdził, że przez cały rok 2008 odbył 5 widzeń z rodziną.

39. Skarżący stwierdził, że poważnie ograniczony kontakt z córkami był spowodowany faktem, iż Areszt Śledczy w Gdańsku oraz Areszt Śledczy w Krakowie nie zapewniał odpowiednich warunków do odbywania widzeń z dziećmi lub osobami nieletnimi. Widzenie miało miejsce w pomieszczeniu z szybą wykonaną z tworzywa Perspex oraz kartami, które oddzielały skarżącego od osób odwiedzających, uniemożliwiając bezpośredni kontakt. Osoba odwiedzająca, w tym dziecko, aby znaleźć się w strefie widzeń na oddziale dla osadzonych niebezpiecznych musiała przejść przez cały budynek jednostki, minąć cele mieszkalne więźniów znajdujące się po obu stronach korytarza. Naraziło to jego córki na spojrzenia więźniów, których reakcja na obecność dziewczynek stanowiła dla nich wyjątkowo traumatyczne przeżycie. Podczas odwiedzin oddzielała ich od ojca szyba i kraty, co było dla nich bardzo stresujące i uniemożliwiało normalny kontakt. Z tych względów, mając na uwadze, że warunki w jednostce, w jakich umożliwiono skarżącemu kontakt z rodziną wywołały u jego córek zbyt duże uczucie niepokoju i cierpienia, skarżący musiał zrezygnować z widzeń z córkami.

40. W Areszcie Śledczym w Krakowie widzenia z “osadzonymi niebezpiecznymi” odbywały się jedynie we wtorki. Z tych względów, żona skarżącego nie mogła korzystać z widzenia zawsze, kiedy przysługiwało mu prawo do comiesięcznych odwiedzin, ponieważ pracowała od poniedziałku do piątku.

41. Skarżący wniósł liczne skargi na złe warunki odbywania widzeń oraz niemożność utrzymania w praktyce kontaktu z córkami, jednak były one bezskuteczne.

F. Cenzura korespondencji skarżącego

42. Korespondencja skarżącego z rodziną była cenzurowana. Przedstawił on trzy koperty opatrzone pieczęcią: “ocenzurowano dnia 12 listopada 2007 roku”, “ocenzurowano dnia 8 stycznia 2008 roku”, “ocenzurowano dnia 30 stycznia 2008 roku” i nieczytelnymi podpisami. Pierwszy list napisany był przez jego córkę, K.H., a dwa kolejne przez członka rodziny, niejakiego K[a]. H.

Skarżący nie poinformował Trybunału o treści listów oraz o tym, czy jakikolwiek fragment został wykreślony lub ocenzurowany w inny sposób.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

A. Środki zapobiegawcze, w tym tymczasowe aresztowanie

43. Właściwe prawo krajowe i praktyka w zakresie stosowania tymczasowego aresztowania, przesłanek jego przedłużenia, uchylenia tymczasowego aresztowania oraz zasady stosowania innych środków zapobiegawczych zostały ujęte w wyrokach wydanych przez Trybunał w sprawach *Golek przeciwko Polsce* (skarga nr 31330/02, §§ 27-33, z dnia 25 kwietnia 2006 roku) oraz *Celejewski przeciwko Polsce* (skarga nr 17584/04, §§ 22-23, z dnia 4 maja 2006 roku).

B. Status “więźnia niebezpiecznego”

1. Przepisy ogólne

44. Artykuł 212a Kodeksu karnego wykonawczego, w istotnym dla sprawy zakresie, stanowi co następuje:

“1. Komisja penitencjarna kwalifikuje tymczasowo aresztowanego jako stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa aresztu oraz dokonuje, co najmniej raz na 3 miesiące, weryfikacji decyzji w tym przedmiocie. O podjętych decyzjach zawiadamia się organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, oraz sędziego penitencjarnego.

2. Tymczasowo aresztowanego, o którym mowa w § 1, osadza się w wyznaczonym oddziale lub celi aresztu śledczego w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo tego aresztu, zawiadamiając o tym sędziego penitencjarnego.

3. Tymczasowo aresztowanego podejrzanego o popełnienie przestępstwa w zorganizowanej grupie albo w związku mającym na celu popełnianie przestępstw osadza się w areszcie śledczym w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo aresztu, chyba że szczególne okoliczności przemawiają przeciwko takiemu osadzeniu.

...”

Komisja penitencjarna, o której mowa w powyższym przepisie jest powoływana przez dyrektora zakładu karnego lub dyrektora aresztu śledczego. W jej skład wchodzi funkcjonariusze i pracownicy jednostki. W pracach komisji mogą uczestniczyć inne osoby – takie jak przedstawiciele stowarzyszeń, fundacji oraz instytucji zajmujących się resocjalizacją więźniów, jak również kościołów i związków wyznaniowych – w charakterze doradcy. Jeżeli decyzja komisji penitencjarnej w przedmiocie klasyfikacji osoby skazanej lub tymczasowo aresztowanej jest sprzeczna z prawem, o jej uchyleniu lub zmianie orzeka sąd penitencjarny (Artykuł 76). Tymczasowo aresztowany może zaskarżyć decyzję komisji penitencjarnej, jedynie z powodu jej niezgodności z prawem (Artykuł 7).

2. Funkcjonowanie oddziałów dla osadzonych niebezpiecznych w praktyce

45. Artykuł 212b Kodeksu karnego wykonawczego zawiera przepisy szczegółowe dotyczące warunków osadzenia “więźnia niebezpiecznego”. Stanowi on, w istotnym dla sprawy zakresie, co następuje:

„1. W areszcie śledczym tymczasowo aresztowany, o którym mowa w art. 212a, przebywa w następujących warunkach:

1) cele mieszkalne oraz miejsca i pomieszczenia wyznaczone do: pracy, nauki, przeprowadzania spacerów, widzeń, odprawiania nabożeństw, spotkań religijnych i nauczania religii oraz zajęć kulturalno-oświatowych, z zakresu kultury fizycznej i sportu wyposaża się w odpowiednie zabezpieczenia techniczno-ochronne,

2) cele mieszkalne są częściej kontrolowane niż te, w których osadza się tymczasowo aresztowanego, wobec którego nie podjęto decyzji, o której mowa w art. 212a § 1,

3) tymczasowo aresztowany może uczyć się, pracować, bezpośrednio uczestniczyć w nabożeństwach, spotkaniach religijnych i nauce religii oraz korzystać z zajęć kulturalno-oświatowych, z zakresu kultury fizycznej i sportu tylko w oddziale, w którym jest osadzony,

4) poruszanie się tymczasowo aresztowanego po terenie aresztu śledczego odbywa się pod wzmocnionym dozorem i jest ograniczone tylko do niezbędnych potrzeb,

5) tymczasowo aresztowanego poddaje się kontroli osobistej przy każdorazowym wyjściu i powrocie do celi,

6) spacer tymczasowo aresztowanego odbywa się w wyznaczonych miejscach pod wzmocnionym dozorem,

...

8) widzenia skazanych odbywają się w wyznaczonych miejscach pod wzmocnionym dozorem...;

9) skazani nie mogą korzystać z własnej odzieży i obuwia.”

Zasady stosowania kajdanek, kajdan zespolonych oraz innych środków przymusu bezpośredniego zostały zawarte w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 17 września 1990 roku w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego („Rozporządzenie z 1990 roku”), znowelizowane w dniu 19 czerwca 2005 roku. Paragraf 6 Rozporządzenia z 1990 roku, w istotnym dla sprawy zakresie, stanowi co następuje:

“1b Kajdanki, zakłada się na ręce trzymane z przodu. W przypadku gdy osoba jest agresywna lub niebezpieczna, można założyć kajdanki na ręce trzymane z tyłu.

1c Wobec osób tymczasowo aresztowanych lub skazanych na karę pozbawienia wolności można zastosować, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, kajdanki zespolone przeznaczone do zakładania na ręce i nogi.”

46. Oddziały “N” (od “*niebezpieczny*”) przeznaczone dla osadzonych niebezpiecznych to zamknięte bloki w zakładzie karnym lub areszcie śledczym, odizolowane od innych części jednostki penitencjarnej. Mieszczą się one w odrębnych budynkach lub w wydzielonej części budynku więziennego w pełni odizolowanej od innych części więzienia, zwykle za pomocą specjalnego wejścia lub korytarza. Drzwi zabezpieczające są zawsze zamknięte a cały oddział jest nieustannie monitorowany przez system telewizji przemysłowej. Zwykle codzienne procedury (wydawanie posiłków, odzieży itd.) są organizowane przy wykorzystaniu urządzeń zdalnie sterowanych, ograniczając do minimum bezpośredni kontakt osadzonych z funkcjonariuszami Służby Więziennej. Funkcjonariusze noszą kamizelki kuloodporne.

Przeprowadza się często rutynowe kontrole celi mieszkalnych.

47. Osadzeni, zawsze kiedy przebywają poza celą mieszkalną, nawet jeżeli znajdują się na oddziale "N", mają założone "kajdany zespolone" lub są przez cały czas zakuci w kajdanki. Osadzeni poddawani są kontroli osobistej przy wyjściu i powrocie do celi. Wszyscy noszą specjalne uniformy w kolorze czerwonym. Odbywają codziennie spacery w składzie jednoosobowym w obrębie specjalnie wyznaczonego i odizolowanego obszaru, a jeżeli mają zezwolenie na przebywanie w świetlicy, zazwyczaj pozostają tam sami. Nie są oni zawsze umieszczani w izolatce, lecz mogą dzielić celę z jednym lub więcej osadzonymi, jednak, zgodnie z paragrafem 90 Rozporządzenia z 2003 roku, liczba osadzonych w celi mieszkalnej w tym samym czasie nie może przekraczać 3.

Zgodnie z paragrafem 91 pkt. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 października 2003 roku w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej ("Rozporządzenie z 2003 roku"), osadzony niebezpieczny może poruszać się po terenie zakładu jedynie w składzie jednoosobowym. W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się poruszanie osadzonych, o których mowa, w grupach nie większych niż trzyosobowe, lecz pod wzmożonym dozorem funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Paragraf 91 pkt. 4 stanowi, że poza celą mieszkalną oraz pomieszczeniami przeznaczonymi dla osadzonych "N", więzień "N" pozostaje pod stałym i bezpośrednim dozorem co najmniej dwóch funkcjonariuszy Służby Więziennej. Ograniczenie to może zostać zniesione przez dyrektora zakładu jedynie w drodze wyjątku oraz w uzasadnionych przypadkach.

Więzień niebezpieczny nie może wykonywać żadnych prac wymagających posługiwania się przedmiotami niebezpiecznymi, obsługiwać urządzeń umożliwiających wyrób przedmiotów niebezpiecznych lub niedozwolonych, podejmować żadnej pracy na stanowiskach umożliwiających spowodowanie pożaru, wybuchu lub innych zdarzeń groźnych dla bezpieczeństwa zakładu lub pracować w miejscach umożliwiających ucieczkę lub niekontrolowane kontaktowanie się z innymi osobami (paragraf 92). Nie może on dokonywać zakupów w sklepiku więziennym, a jedynie złożyć zamówienie u wyznaczonego funkcjonariusza Służby Więziennej. Towary dostarcza się osadzonemu bezpośrednio do celi (paragraf 93).

48. Od 2008 roku w jednostkach penitencjarnych w Polsce było 16 oddziałów "N", które mogły pomieścić od 17 do 45 osadzonych.

Od lutego 2010 roku w oddziałach "N" zakwaterowanych było 340 "osadzonych niebezpiecznych" (skazanych lub tymczasowo aresztowanych).

3. Kontrola osobista

49. Artykuł 116 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego definiuje „kontrolę osobistą” w następujący sposób:

“Kontrola osobista polega na oględzinach ciała oraz sprawdzeniu odzieży, bielizny i obuwia, a także przedmiotów posiadanych przez skazanego. Oględziny ciała oraz sprawdzenie odzieży i obuwia przeprowadza się w pomieszczeniu, podczas nieobecności osób postronnych oraz osób odmiennej płci i dokonywane są za pośrednictwem osoby tej samej płci.”

50. Zgodnie z paragrafem 94 § 1 Rozporządzenia z 2003 roku:

“1. osadzonego [niebezpiecznego] poddaje się kontroli osobistej lub pobieżnej, w szczególności:

- 1) przed opuszczeniem oddziału mieszkalnego lub miejsca zatrudnienia i po powrocie do nich;
- 2) przed indywidualnymi rozmowami lub spotkaniami odbywającymi się w oddziale mieszkalnym z przedstawicielami administracji więziennej lub innych podmiotów;
- 3) niezwłocznie po zastosowaniu środka przymusu bezpośredniego – o ile jest to możliwe ze względu na jego rodzaj;
- 4) bezpośrednio przed rozpoczęciem konwojowania.”

4. Monitorowanie osadzonych niebezpiecznych

51. Na mocy ustawy z dnia 18 czerwca 2009 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy (“Znowelizowana ustawa z 2009 roku”) zmieniono brzmienie art. 212b oraz dodano nowe przepisy dotyczące monitorowania jednostki penitencjarnej przez system telewizji przemysłowej. Znowelizowana ustawa z 2009 roku weszła w życie w dniu 22 października 2009 roku.

52. Dotychczasowa treść artykułu 212b (zob. paragraf 45 powyżej) została oznaczona jako paragraf 1 tego przepisu oraz dodano nowy paragraf 2. Nowy przepis sformułowano w następującym brzmieniu:

“2. Stałemu monitorowaniu podlega zachowanie tymczasowo aresztowanego, o którym mowa w art. 212a § 1 i 4, w celach mieszkalnych wraz z częścią przeznaczoną do celów sanitarno-higienicznych oraz w miejscach i pomieszczeniach, o których mowa w § 1 pkt 1 [tego przepisu]. [Monitorowany] obraz lub dźwięk podlega utrwalaniu.”

53. Powyższy przepis należy do zbioru nowych zasad, które wprowadzają monitoring w jednostkach penitencjarnych przez system telewizji przemysłowej, jako niezbędny środek zapewniający bezpieczeństwo.

Nowy artykuł 73a, w istotnym dla sprawy zakresie, stanowi co następuje:

. Zakłady karne mogą być monitorowane przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących obraz lub dźwięk, w tym przez system telewizji przemysłowej.

2. Monitorowanie, zapewniające możliwość obserwowania zachowania skazanego, można stosować w szczególności w celach mieszkalnych wraz z częścią przeznaczoną do celów sanitarno-higienicznych, w łazniach, w pomieszczeniach wyznaczonych do widzeń, w miejscach zatrudnienia osadzonych, w ciągach komunikacyjnych, na placach spacerowych, a także do obserwacji terenu zakładu karnego na zewnątrz budynków, w tym linii ogrodzenia zewnętrznego.

3. Monitorowany obraz lub dźwięk może być utrwalany za pomocą odpowiednich urządzeń.

4. Monitorowanie i utrwalanie dźwięku nie może obejmować informacji objętych tajemnicą spowiedzi lub tajemnicą prawnie chronioną.

5. Obraz z kamer systemu telewizji przemysłowej, zainstalowanych w części celi mieszkalnej przeznaczonej do celów sanitarno-higienicznych oraz w łazniach, jest przekazywany do monitorów lub urządzeń, o których mowa w § 3, w sposób uniemożliwiający ukazywanie intymnych części ciała skazanego oraz wykonywanych przez niego intymnych czynności fizjologicznych.

...”

54. Zgodnie z artykułem 73 (a) §§ 6 i 7, jeżeli utrwalony materiał nie jest istotny dla bezpieczeństwa zakładu karnego albo bezpieczeństwa każdego ze skazanych, podlega niezwłocznemu zniszczeniu. Dyrektor Zakładu Karnego podejmuje decyzję o czasie przechowywania utrwalonego materiału, o którym mowa i sposobie jego wykorzystania.

55. Jednakże cały utrwalony materiał dotyczący osadzonego niebezpiecznego jest przechowywany zgodnie z artykułem 88c, który stanowi co następuje:

“Stałemu monitorowaniu podlega zachowanie skazanego [zaklasyfikowanego do kategorii ‘niebezpieczny’] w celach mieszkalnych wraz z częścią przeznaczoną do celów sanitarno-higienicznych oraz w miejscach, o których mowa w art. 88b pkt 1 [w miejscach i pomieszczeniach wyznaczonych do pracy, nauki, spacerów, widzeń, posługi religijnej, spotkań religijnych i nauczania, jak również aktywności kulturalnej, edukacyjnej i sportowej]. [Monitorowany] obraz lub dźwięk podlega utrwalaniu.”

56. Przed nowelizacją ustawy, przepisy dotyczące monitorowania osadzonych zostały ujęte w paragrafie 81 § 2 Rozporządzenia z 2003 roku, zgodnie z którym cela mieszkalna mogła zostać dodatkowo wyposażona w kamery telewizyjne oraz urządzenia umożliwiające nasłuch.

C. Prawo do widzeń w areszcie

1. Sytuacja do dnia 8 czerwca 2010 roku

57. Zgodnie z artykułem 217 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego, w brzmieniu obowiązującym do dnia 8 czerwca 2010 roku, tymczasowo aresztowany mógł uzyskać widzenie pod warunkiem, że otrzymał zezwolenie na widzenie wydane przez organ, do którego dyspozycji pozostawał, tj. prokuratora prowadzącego śledztwo (na etapie postępowania przygotowawczego) lub sądu pierwszej instancji (po rozpoczęciu

postępowania sądowego) lub sądu odwoławczego (na etapie postępowania apelacyjnego). Tymczasowo aresztowanemu przysługiwało jedno widzenie w miesiącu w wymiarze godziny.

58. Zgodnie z paragrafem 2 i 3, widzenie odbywało się pod nadzorem funkcjonariusza Służby Więziennej w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt tymczasowo aresztowanego z osobą odwiedzającą, jednak organ wydający zezwolenie na widzenie może określić inne warunki. W praktyce stosuje się 3 rodzaje widzeń: “widzenie przy stoliku”, “widzenie w obecności funkcjonariusza Służby Więziennej” oraz “widzenie przez telefon”.

Widzenie przy stoliku odbywa się we wspólnym pomieszczeniu przeznaczonym na widzenia. Każdy tymczasowo aresztowany i osoba go odwiedzająca mają do dyspozycji stół, przy którym mogą razem usiąść i prowadzić konwersację bez nadzoru oraz mieć ze sobą bezpośredni kontakt. Kilku osadzonych przyjmuje gości w tym samym czasie i w tym samym pomieszczeniu.

Widzenie w obecności funkcjonariusza Służby Więziennej odbywa się w tym samym pomieszczeniu, jednak funkcjonariusz jest obecny przy stole, nadzoruje przebieg widzenia, może ograniczać kontakt fizyczny, zgodnie ze wskazaniem zawartym w zarządzeniu o zgodzie na widzenie. Jednak zazwyczaj jego głównym zadaniem jest zapewnienie, aby widzenie nie było wykorzystywane do utrudniania postępowania lub osiągnięcia celów niezgodnych z prawem oraz zapobieganie przekazywaniu jakiegokolwiek przedmiotów zabronionych z lub do zakładu karnego.

Widzenie przez telefon odbywa się w specjalnym pomieszczeniu. Tymczasowo aresztowany jest oddzielony od osoby odwiedzającej szybą wykonaną z tworzywa sztucznego Perspex i komunikuje się za pośrednictwem wewnętrznego aparatu telefonicznego.

59. Szczegółowe warunki uzyskania widzenia przez osadzonych niebezpiecznych zostały określone w artykule 217 § 5 w następującym brzmieniu:

“W wypadku [osadzonego niebezpiecznego], dyrektor aresztu śledczego powiadamia organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, o istnieniu poważnego niebezpieczeństwa dla osoby odwiedzającej oraz że konieczne jest udzielenie widzenia wyłącznie w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z tymczasowo aresztowanym.”

2. Sytuacja od dnia 8 czerwca 2010 roku

(a) Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 lipca 2009 roku (sygnatura akt K. 1/07)

60. Wyrok został wydany w następstwie wniosku złożonego przez Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 2 stycznia 2007 roku o zbadanie zgodności artykułu 217 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego z szeregiem postanowień Konstytucji, w tym prawem do ochrony życia prywatnego i

rodzinnego (Artykuł 47 Konstytucji), zasadą proporcjonalności (Artykuł 31 § 3 Konstytucji), Artykułem 8 Konwencji oraz Artykułem 37 Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Dziecka. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego wszedł w życie z dniem 8 lipca 2009 roku, w dniu jego ogłoszenia w Dzienniku Ustaw.

61. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że artykuł 217 § 1, w zakresie, w jakim nie określa przesłanek odmowy wyrażenia zgody na widzenie tymczasowo aresztowanego z osobą najbliższą jest niezgodny z powyższymi postanowieniami. Trybunał uznał, że przepis ten nie wskazuje wyraźnie na ograniczenia prawa tymczasowo aresztowanego do ochrony życia prywatnego i rodzinnego, gwarantowanego na mocy Konstytucji. Trybunał stwierdził także, iż artykuł 217 § 1 jest niezgodny z Konstytucją, w zakresie, w jakim pomija możliwość zaskarżenia przez osobę tymczasowo aresztowaną zarządzenia prokuratora o odmowie wyrażenia zgody na widzenie z osobą najbliższą.

(b) Nowelizacja Kodeksu karnego wykonawczego

62. W dniu 5 listopada 2009 roku Sejm przyjął nowelizację artykułu 217 Kodeksu karnego wykonawczego. Dodano w szczególności punkty 1a-1f. Przepisy te przewidują, że tymczasowo aresztowanemu przysługuje przynajmniej jedno widzenie z osobą najbliższą w miesiącu. Określają ponadto szczególne przesłanki odmowy wyrażenia zgody na widzenie tymczasowo aresztowanego z rodziną oraz przewidują procedury zaskarżenia takiego zarządzenia. Zmiany weszły w życie w dniu 8 czerwca 2010 roku.

D. Cezura korespondencji osadzonego

63. Właściwe prawo krajowe i praktyka w zakresie cenzury korespondencji osoby pozbawionej wolności zostały ujęte w wyroku wydanym przez Trybunał w sprawie *Kliza przeciwko Polsce*, skarga nr 8363/04, §§ 29-34, z dnia 6 września 2007 roku.

E. Roszczenie o zadośćuczynienie z tytułu naruszenia dóbr osobistych

1. Odpowiedzialność za naruszenie dóbr osobistych na podstawie Kodeksu cywilnego

64. Artykuł 23 Kodeksu cywilnego nie zawiera wyczerpującego katalogu tzw. "dóbr osobistych". Przepis ten stanowi:

Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i

racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.”

Artykuł 24, paragraf 1 Kodeksu cywilnego stanowi:

“Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków... Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.”

65. Na mocy artykułu 448 Kodeksu cywilnego, osoba, której dobro osobiste zostało naruszone może dochodzić zadośćuczynienia. Przepis ten, w istotnym dla sprawy zakresie, stanowi:

“W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia...”

66. Odpowiedzialność deliktową państwa reguluje artykuł 417 i następne polskiego Kodeksu cywilnego.

Artykuł 417 § 1 Kodeksu cywilnego (w brzmieniu po nowelizacji) stanowi:

“Za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa.”

2. Okres przedawnienia roszczeń cywilnych o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym

67. Artykuł 442¹ Kodeksu cywilnego określa termin przedawnienia roszczeń cywilnych o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, w tym roszczeń przysługujących z mocy artykułu 23 w związku z artykułem 24 i 448 Kodeksu cywilnego. Przepis ten, w brzmieniu obowiązującym od dnia 10 sierpnia 2007 roku, w istotnym dla sprawy zakresie, stanowi co następuje:

““1. Roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże termin ten nie może być dłuższy niż dziesięć lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę.”

F. Środki odwoławcze na nadmierną długość postępowania

68. Właściwe prawo krajowe i praktyka dotyczące środków odwoławczych na nadmierną długość postępowania sądowego lub

egzekucyjnego, w szczególności, w zakresie obowiązujących przepisów Ustawy z 2004 roku zostały omówione w decyzjach Trybunału w sprawach *Charzyński przeciwko Polsce*, skarga nr 15212/03 (dec.), §§ 12-23, ECHR 2005-V, oraz *Ratajczyk przeciwko Polsce*, skarga nr 11215/02 (dec.), ECHR 2005-VIII, oraz w jego wyroku w sprawie *Krasuski przeciwko Polsce*, skarga nr 61444/00, §§ 34-46, ECHR 2005-V.

III. DOKUMENTY MIĘDZYNARODOWE

A. Zalecenia Rec(2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych (przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 11 stycznia 2006 roku na 952 posiedzeniu delegatów)

69. Zalecenia w części dotyczącej stosowania środków bezpieczeństwa, w istotnym dla sprawy zakresie, stanowią co następuje:

“Bezpieczeństwo instytucjonalne

“51.1 Środki bezpieczeństwa stosowane wobec indywidualnych więźniów ograniczone są do minimum koniecznego dla zapewnienia bezpieczeństwa ich osadzenia.

51.2 Bezpieczeństwo zapewnione poprzez fizyczne ograniczenia i inne środki techniczne jest uzupełnione dynamiczną ochroną gwarantowaną przez czujny personel, który dobrze zna osadzonych będących pod ich kontrolą.

51.3 Niezwłocznie po przyjęciu więźniowie są oceniani ze względu na:

- a. ryzyko jakie mogą stanowić dla społeczeństwa w przypadku ucieczki;
- b. ryzyko samodzielnej ucieczki lub przy wsparciu z zewnątrz.

51.4 Każdy więzień umieszczony jest następnie w rygorze bezpieczeństwa stosownym do określonego poziomu ryzyka.

51.5 Stosowny poziom bezpieczeństwa jest oceniany w regularnych interwałach czasowych w trakcie całego okresu pozbawienia osoby wolności.”

Bezpieczeństwo osobiste

“52.1 Niezwłocznie po przyjęciu więźniowie poddawani są ocenie czy stwarzają ryzyko zagrożenia bezpieczeństwa osobistego dla innych więźniów, personelu zakładu karnego lub innych osób w nim pracujących lub go odwiedzających lub czy występuje groźba samouszkodzenia.

52.2 Obowiązują procedury, które zapewniają bezpieczeństwo osobiste więźniów, personelu więzienia i wszystkich odwiedzających, oraz redukują do minimum ryzyko przemocy i innych zdarzeń mogących zagrozić bezpieczeństwu.

52.3 Podejmuje się wszelkie starania aby zapewnić wszystkim więźniom pełen udział w codziennych aktywnościach w warunkach bezpieczeństwa osobistego.

52.4 Więźniom zapewnia się możliwość skontaktowania się z personelem o każdej porze, także w nocy.

52.5 W zakładach karnych przestrzega się przepisów krajowych dotyczących zdrowia oraz bezpieczeństwa.”

Szczególne środki podwyższonego bezpieczeństwa instytucjonalnego lub bezpieczeństwa osobistego

53.1 Szczególne środki podwyższonego bezpieczeństwa instytucjonalnego lub bezpieczeństwa osobistego stosowane są tylko w wyjątkowych okolicznościach.

53.2 Istnieją jasne procedury, według których postępuje się w przypadku zastosowania takich środków wobec jakiegokolwiek więźnia.

53.3 Charakter takich środków, czas ich trwania oraz podstawy, na jakich mogą być zastosowane określa prawo krajowe.

53.4 Zastosowanie jakiegokolwiek z tych środków jest w każdym przypadku zatwierdzone na określony czas, przez odpowiedni organ.

53.5 Jakakolwiek decyzja o przedłużeniu zatwierdzonego czasu wymaga ponownego jej zatwierdzenia przez kompetentny do tego organ.

53.6 Środki takie stosuje się do indywidualnych osób a nie do grup więźniów.”

B. Raport Europejskiego Komitetu ds. Przeciwdziałania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu z 2009 roku

70. Od dnia 26 listopada do dnia 8 grudnia 2009 roku Europejski Komitet ds. Przeciwdziałania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) przeprowadził okresową wizytację wybranych jednostek penitencjarnych w Polsce.

CPT przeprowadził wizytację oddziałów przeznaczonych dla osadzonych niebezpiecznych w Areszcie Śledczym w Poznaniu, Zakładzie Karnym w Raciborzu oraz Zakładzie Karnym w Rawiczu. Raport CPT zawiera ogólny opis reżimu “N” oraz szereg szczegółowych rekomendacji mających na celu polepszenie warunków osadzenia więźniów zakwalifikowanych do kategorii “N” w jednostkach wizytowanych. Zawierał także zalecenia zmierzające do generalnego usunięcia zauważonych nieprawidłowości związanych z reżimem “więźnia niebezpiecznego”.

71. W paragrafie 91 przedmiotowego raportu dokonano następujących obserwacji z zakresu stosowania reżimu:

“Reżim stosowany wobec więźniów o statusie ‘N’ jest bardzo restrykcyjny, podobnie do tego, który został opisany w raporcie z wizytacji w 2004 roku. Na czas spędzany poza celą składa się zasadniczo godzina ćwiczeń na świeżym powietrzu dziennie (jednoosobowo lub w grupie współwięźniów) oraz dostęp do świetlicy dwa razy w tygodniu w Areszcie Śledczym w Poznaniu oraz Zakładzie Karnym w Raciborzu. Więźniowie mogą posiadać w celi mieszkalnej własny odbiornik telewizyjny. Przysługuje im jedna kąpiel pod prysznicem raz w tygodniu, dwa widzenia w miesiącu oraz dwie rozmowy telefoniczne w miesiącu w przypadku więźniów skazanych (według uznania prokuratora także tymczasowo aresztowanych) w zakładach karnych w Rawiczu i Raciborzu, jak również pięciominutowa rozmowa telefoniczna na dzień w przypadku osób skazanych w Areszcie Śledczym w Poznaniu. Kontakt z personelem ograniczał się do sporadycznych wizyt wychowawcy, psychologów i kapelana.

CPT pozostaje na stanowisku, że reżim stosowany wobec więźniów o statusie ‘N’ powinien zostać gruntownie zrewidowany. Przebywanie w celi izolacyjnej lub izolacji w małych grupach przez przedłużający się okres zwiększa prawdopodobieństwo desocjalizacji zamiast resocjalizacji osób. Należy stworzyć program zajęć konstruktywnych, dostępnych najlepiej poza celą mieszkalną. Wychowawcy i psycholodzy powinni aktywnie uczestniczyć w pracy z więźniami o statusie ‘N’, by zachęcić ich do wzięcia udziału w programie i umożliwić im bezpieczny kontakt z innymi osadzonymi przez przynajmniej część dnia. Jak podkreślono w raporcie z wizytacji w 2004 roku, niezależnie od wagi przestępstwa, o które więźniowie zostali oskarżeni lub za które zostali skazani i/lub przypuszczalnego zagrożenia, jakie stwarzają, należy podjąć działania zmierzające do zapewnienia im właściwej stymulacji, a w szczególności odpowiedniego kontaktu z ludźmi.”

72. W paragrafie 92 Raportu CPT odniósł się do procedury klasyfikacji do kategorii “osadzonego niebezpiecznego” i zwykle długiego okresu obowiązywania statusu “osadzonego niebezpiecznego” w następującym brzmieniu:

“Procedura nadania i weryfikacji statusu ‘N’ pozostaje niezmienna. Pomimo regularnych weryfikacji decyzji, które odbywają się co kwartał, większość osadzonych pozostaje objęta statusem ‘N’ przez długi okres. ...

Komitety podkreśla, że umieszczenie w oddziale ‘N’ nie powinno być wyłącznie wyrazem pasywnej odpowiedzi na postawę i zachowanie więźnia. Weryfikacja decyzji o zasadności zakwalifikowania natomiast powinna być obiektywna i istotna oraz stanowić element pozytywnego procesu mającego na celu rozwiązanie problemów więźnia oraz umożliwienie jego (re)integracji z resztą populacji zakładu karnego. W opinii CPT procedura nadania osadzonemu statusu ‘N’ powinna zostać zweryfikowana w celu zapewnienia, że status ten jest stosowny jedynie wobec osób, które stanowią w sposób nieprzerwany poważne zagrożenie w warunkach osadzenia z resztą populacji zakładu. Weryfikacja statusu ‘N’ powinna wskazywać wyraźnie, jakie kroki należy podjąć w celu umożliwienia danemu więźniowi opuszczenia kategorii ‘N’ oraz zapewnienia jasnych kryteriów oceny zmian. Więźniowie powinni zostać całkowicie włączeni w proces weryfikacji. Komisja przypomina wydane zalecenia, że polskie władze powinny zweryfikować aktualną praktykę w celu zapewnienia, że status “N” jest stosowany i utrzymywany tylko względem więźniów autentycznie wymagających nadania takiej kategorii.”

73. W paragrafie 94, CPT wyraził następującą opinię w zakresie praktyki rutynowych przeszukań z rozbieraniem:

“Poważne obawy CPT budzą systematyczne praktyki, które nakładają na osadzonych o statusie “N” obowiązek poddania się rutynowym przeszukaniom z rozbieraniem przy każdorazowym wejściu lub wyjściu z celi. Więźniowie, o których mowa musieli rozebrać się całkowicie i wykonać przysiad zupełnie nagi w obecności funkcjonariuszy oraz każdego osadzonego, z którym dzielili celę, podczas gdy ich odzież była przeszukiwana.

W opinii CPT praktyka ta może zostać uznana za poniżające traktowanie. Komisja wydaje zalecenie, aby przeszukania z rozbieraniem były przeprowadzane tylko na podstawie konkretnego podejrzenia i w odpowiednich warunkach oraz z poszanowaniem ludzkiej godności.”

74. CPT przedstawił następujące zalecenia ogólne skierowane do polskiego Rządu w odniesieniu do osadzonych zakwalifikowanych do kategorii “niebezpiecznych” (status “N”):

- “- polskie władze powinny zrewidować reżim stosowany wobec więźniów o statusie “N” i opracować indywidualne plany zmierzające do zapewnienia więźniom stosownej stymulacji psychicznej i fizycznej (paragraf 91);

- polskie władze powinny zweryfikować aktualną praktykę w celu zapewnienia, że status “N” jest stosowany i utrzymywany tylko względem więźniów autentycznie wymagających nadania takiej kategorii (paragraf 92);

- przeszukania z rozbieraniem należy przeprowadzać tylko na podstawie konkretnego podejrzenia i w odpowiednich warunkach oraz z poszanowaniem ludzkiej godności (paragraf 94).”

C. Odpowiedź polskiego Rządu na raport CPT

75. Odpowiedź polskiego Rządu na raport CPT została opublikowana w dniu 12 lipca 2011 roku.

76. W odniesieniu do zalecenia, że polskie władze powinny zrewidować reżim stosowany wobec więźniów o statusie “N” i opracować indywidualne plany zmierzające do zapewnienia więźniom stosownej stymulacji psychicznej i fizycznej (paragraf 91), Rząd stwierdził:

“Skazani dorośli zakwalifikowani do kategorii tzw. niebezpiecznych, mają możliwość wyboru systemu, w którym odbywają karę pozbawienia wolności, tj. programowanego oddziaływania lub systemu zwykłego. Powyższe nie dotyczy skazanych młodocianych zakwalifikowanych do kategorii niebezpiecznych, którzy obligatoryjnie odbywają karę w systemie programowanego oddziaływania. W systemie zwykłym skazany może korzystać z dostępnego w zakładzie karnym zatrudnienia, nauczania oraz zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych. Wobec takich skazanych nie projektuje się oddziaływań w postaci indywidualnego programu oddziaływania. Indywidualny program oddziaływania sporządza się we współpracy ze skazanym, który zadeklarował odbywanie kary w systemie programowego oddziaływania, zakładającym aktywne uczestnictwo skazanego w procesie resocjalizacji poprzez realizację nałożonych na niego w programie zadań, które mają na celu rozwiązanie problemów, jakie stanowiły przyczynę popełnionych przez niego przestępstw.

Skazanym niebezpiecznym zakwalifikowanym do systemu terapeutycznego, wymagającym oddziaływań specjalistycznych sporządza się indywidualne programy terapeutyczne poprzedzone diagnozą, która zawiera:

- 1) opis przyczyn zaburzeń;
- 2) opis zaburzeń w zakresie procesów poznawczych, emocjonalnych i w zachowaniu;
- 3) charakterystykę aktualnego stanu psychofizycznego;
- 4) opis problemu stanowiącego podstawę skierowania do systemu terapeutycznego;
- 5) opis indywidualnych problemów skazanego;
- 6) ocenę motywacji do uczestnictwa w realizacji indywidualnego programu terapeutycznego;
- 7) wskazanie pozytywnych cech osobowości i zachowania skazanego.

Opracowując indywidualny program terapeutyczny, należy określić:

- 1) zakres prowadzonych oddziaływań;
- 2) cele oddziaływań, możliwe do realizacji w warunkach oddziału terapeutycznego lub poza tym oddziałem, uwzględniające właściwości skazanego;
- 3) metody oddziaływań specjalistycznych;
- 4) kryteria realizacji indywidualnego programu terapeutycznego.

Skazani zakwalifikowani do kategorii tzw. niebezpiecznych są poddawani oddziaływaniom penitencjarnym z ograniczeniami wynikającymi z faktu stwarzania przez nich poważnego zagrożenia społecznego lub poważnego zagrożenia dla bezpieczeństwa zakładu. Ponadto poddaje się ich oddziaływaniom służącym w szczególności zmniejszeniu napięć emocjonalnych, a także ograniczeniu tendencji do zachowań agresywnych lub samoagresywnych. W indywidualnym programie oddziaływania oraz indywidualnym programie terapeutycznym określa się metody i środki mające na celu stymulację psychiczną i fizyczną skazanego. Należy także podkreślić, iż każdy osadzony, w tym także niebezpieczny przejawiający symptom pogorszenia stanu psychicznego jest obejmowany opieką psychologiczną i medyczną lekarza psychiatry. Osadzonych niebezpiecznych obejmuje się ponadto wzmożonym nadzorem psychologicznym w celu niwelowania napięć wynikających ze wzmożonej izolacji.

Więziennictwo polskie opracowało zasady organizacji i warunki prowadzenia oddziaływań penitencjarnych wobec skazanych, tymczasowo aresztowanych i ukaranych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu lub aresztu śledczego osadzonych w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo zakładu karnego. Rozwiązania te mają na celu zintensyfikowanie i ujednolicenie oddziaływań wobec osadzonych niebezpiecznych, a w szczególności:

- ukierunkowanie pracy penitencjarnej na przeciwdziałanie negatywnym konsekwencjom ograniczenia kontaktów społecznych poprzez organizowanie i wzbudzanie pożądanej aktywności w ramach zajęć kulturalno-oświatowych, sportowych, programów readaptacyjnych;
- podejmowanie działań związanych z utrzymaniem wysokiej higieny psychicznej, w tym obniżeniem poziomu stresu i agresji;

- potrzebę umożliwienia podjęcia lub kontynuacji nauczania (w szczególności skazanym młodocianym);

- podejmowanie zatrudnienia w obrębie oddziału;

- prowadzenie oddziaływań w oparciu o programy o walorach edukacyjnych i profilaktycznych.

Zalecenia Komitetu dotyczące opracowania indywidualnych programów dla skazanych niebezpiecznych zostały uwzględnione i są realizowane zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami.”

77. Odnosząc się do zaleceń, że polskie władze powinny zweryfikować aktualną praktykę w celu zapewnienia, że status “N” jest stosowany i utrzymywany tylko względem więźniów autentycznie wymagających nadania takiej kategorii (paragraf 92), Rząd odpowiedział:

“W polskim prawie karnym podstawowym aktem prawnym określającym kryteria kwalifikowania osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu jest Kodeks karny wykonawczy.

Ww. osadzonych umieszcza się w wyznaczonym oddziale lub celi zakładu karnego lub aresztu śledczego w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej. Organem uprawnionym do kwalifikowania bądź weryfikowania konieczności dalszego pobytu osadzonego w wyznaczonym oddziale lub celi jest komisja penitencjarna. Komisja penitencjarna jest zobowiązana do weryfikowania swoich decyzji w tym przedmiocie, co najmniej raz na trzy miesiące. O podjętych przez komisję penitencjarną decyzjach każdorazowo zawiadamia się sędziego penitencjarnego, a w przypadku tymczasowo aresztowanego również organ, do którego dyspozycji pozostaje. Komisja penitencjarna dokonuje wnikliwej i w każdym przypadku indywidualnej analizy zasadności wniosku o zakwalifikowanie, a także zweryfikowanie konieczności dalszego pobytu osadzonego w wyznaczonym oddziale lub celi.

Ponadto należy zwrócić uwagę na fakt, iż każda decyzja organu wykonującego orzeczenie zgodne z art. 7 Kodeksu karnego wykonawczego podlega zaskarżeniu przez osadzonego.

Reasumując powyższe, należy stwierdzić, że tak częsta weryfikacja tej kategorii osadzonych, analiza zachowania oraz sytuacji prawnej daje gwarancję realnej oceny sytuacji osadzonego i ewentualnie konieczności dalszego stosowania względem niego rozbudowanego systemu ochrony.”

78. Na koniec, w odniesieniu do zalecenia, że przeszukania z rozbieraniem należy przeprowadzać tylko na podstawie konkretnego podejrzenia i w odpowiednich warunkach oraz z poszanowaniem ludzkiej godności (paragraf 94 Raportu), Rząd stwierdził:

“Zasady i procedury dokonywania kontroli osobistej osadzonych i innych osób w zakładach karnych i aresztach śledczych uregulowane są w Kodeksie karnym wykonawczym oraz rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 października 2003 roku w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej. Zgodnie z tymi przepisami kontrola osobista polega na oględzinach ciała oraz sprawdzeniu odzieży, bielizny i obuwia, a także przedmiotów posiadanych przez skazanego. Oględziny ciała oraz sprawdzenie odzieży i obuwia funkcjonariusze Służby Więziennej każdorazowo przeprowadzają w osobnym pomieszczeniu, podczas

nieobecności osób postronnych oraz osób odmiennej płci i dokonują tego osoby tej samej płci. Przeprowadzane kontrole muszą mieć niejednokrotnie charakter prewencyjny, zawsze jednak wykonuje się je z poszanowaniem ludzkiej godności, stosując zasadę humanitaryzmu i praworządności. Kontrolę przeprowadza się w celu odnalezienia przedmiotów niebezpiecznych i niedozwolonych oraz udaremnienia ucieczki albo w innych uzasadnionych przypadkach. Odstąpienie od tych zasad stwarzałoby realne zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostek penitencjarnych i przebywających w nich osadzonych.”

PRAWO

I. OCENA STANU FAKTYCZNEGO PRZEZ TRYBUNAŁ

79. Skarżący przedstawił opis stanu faktycznego niniejszej sprawy oraz dostarczył różne dokumenty potwierdzające podnoszone przez niego zarzuty.

Rząd nie przedstawił obserwacji, co do dopuszczalności oraz meritum skargi. Nie odniósł się także do roszczeń skarżącego o słuszne zadośćuczynienie. Trybunał pragnie zauważyć w tym względzie, że Rząd wnioskuje i uzyskał zgodę Przewodniczącego Izby na przedłużenie terminu przedstawienia obserwacji, a następnie stanowiska w przedmiocie roszczenia skarżącego o zadośćuczynienie.

80. W tych okolicznościach, Trybunał rozpatrzy dopuszczalność i meritum skargi wyłącznie na podstawie twierdzeń skarżącego oraz przedłożonych przez niego dowodów z dokumentów (zob. *Fedotov przeciwko Rosji*, skarga nr 5140/02, § 61, z dnia 25 października 2005 roku; *Kostadinov przeciwko Bułgarii*, skarga nr 55712/00, § 50, z dnia 7 lutego 2008 roku; oraz *Wasilewska i Kałucka przeciwko Polsce*, skargi nr 28975/04 oraz 33406/04, § 34, z dnia 23 lutego 2010 roku).

II. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 3 KONWENCJI W ZWIĄZKU Z ZASTOSOWANIEM REŻIMU „WIĘZANIA NIEBEZPIECZNEGO”

81. Skarżący sformułował zarzut, że przedłużające się stosowanie wobec niego reżimu “więzienia niebezpiecznego” stanowiło naruszenie Artykułu 3 Konwencji. Odnosił się w szczególności do niezwykle długiego okresu osadzenia w celi izolacyjnej oraz poniżającej praktyki przeszukań z rozbieraniem połączonej z wykonywaniem głębokich przysiadów, której był i jest poddawany codziennie.

Artykuł 3 Konwencji stanowi, co następuje:

“Nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.”

A. Dopuszczalność skargi

82. Trybunał stwierdza, że skarga nie jest oczywiście bezzasadna w rozumieniu Artykułu 35 ust. 3 (a) Konwencji. Trybunał stwierdza ponadto, że nie jest niedopuszczalna z jakichkolwiek innych przyczyn. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

B. Meritum skargi

1. Stanowisko skarżącego

83. Skarżący utrzymywał, że przedłużający się okres jego osadzenia w pojedynczej celi oraz całkowite odseparowanie od innych więźniów, jak również nadmierna izolacja od rodziny i świata zewnętrznego stanowiły dla niego wyjątkowo poważne obciążenie emocjonalne i psychiczne. Przez wiele lat poddawany był codziennie, a czasem kilkakrotnie w ciągu dnia, poniżającej praktyce przeszukań z rozbieraniem każdorazowo przy opuszczeniu i powrocie do celi, pomimo że wszystkie wykonywane przez niego czynności w celi były monitorowane przez system telewizji przemysłowej. W czasie, kiedy przebywał poza oddziałem zawsze znajdował się pod dozorem funkcjonariuszy Służby Więziennej.

84. W opinii skarżącego, przedłużanie stosowania reżimu było działaniem czysto automatycznym, które nie opierało się na żadnej prawdziwej ocenie jego indywidualnych okoliczności i zachowania w areszcie. Fakt, że skarżący był podejrzany o popełnienie czynu zabronionego w zorganizowanej grupie przestępczej wystarczył, by władze przedłużyły okres stosowania statusu „N” na czas nieokreślony, a jego późniejsze zachowanie w jednostce penitencjarnej nie zostało w ogóle uwzględnione. Skarżący podkreślił w tym względzie, że nigdy nie zaobserwowano u niego złego lub problematycznego zachowania w zakładzie. Nie był on także poddany karze za naruszenie reguł więziennych lub porządku jednostki.

Skarżący stwierdził w konkluzji, że traktowanie, któremu został poddany w warunkach reżimu “więźnia niebezpiecznego” było sprzeczne z Artykułem 3 Konwencji i zwrócił się do Trybunału o stwierdzenie naruszenia tego postanowienia.

2. Stanowisko Trybunału

(a) Zasady ogólne wynikające z orzecznictwa Trybunału

85. Artykuł 3 Konwencji chroni jedną z najbardziej fundamentalnych wartości społeczeństwa demokratycznego. Nawet w najtrudniejszych okolicznościach, takich jak walka z terroryzmem lub przestępczością kryminalną, Konwencja zabrania kategorycznie tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania bez względu na zachowanie ofiary.

Natura przestępstw rzekomo popełnionych przez skarżącego pozostaje zatem bez znaczenia dla celów Artykułu 3 (zob. *Labita przeciwko Włochom* [GC], skarga nr 26772/95, § 119, ECHR 2000-IV; *Indelicato przeciwko Włochom*, skarga nr 31143/96, § 30, 18 z października 2001 roku; *Öcalan przeciwko Turcji* [GC], skarga nr 46221/99, ECHR 2005- ..., § 179; oraz *Ramirez Sanchez przeciwko Francji* [GC], skarga nr 59450/00, ECHR-2006-..., § 115 i następne, z kolejnymi odniesieniami).

86. Złe traktowanie musi osiągnąć minimalny poziom surowości, jeżeli ma wejść w zakres Artykułu 3. Ocena tego minimum zależy od wszystkich okoliczności sprawy, takich jak: czas trwania złego traktowania, jego konsekwencje fizyczne lub psychiczne, a w niektórych przypadkach płeć, wiek oraz stan zdrowia ofiary (zob., na przykład, wyrok w sprawie *Kudła przeciwko Polsce* [GC], skarga nr 30210/96, ECHR 2000-IX, § 91).

87. Trybunał uznawał zachowanie za „niehumanitarne”, jeżeli, *inter alia*, było ono stosowane z premedytacją przez wiele godzin i spowodowało albo faktyczne uszkodzenie ciała, albo intensywne fizyczne i psychiczne cierpienie. Trybunał uznawał traktowanie za „poniżające”, jeżeli miało ono na celu wywołanie w ofierze uczucia strachu, udręczenia i niższości będącego w stanie poniżyć i upokorzyć. Z drugiej strony, Trybunał stale podkreślał, że wchodzące w grę cierpienie i poniżenie musi w każdym razie wykraczać poza nieunikniony element cierpienia lub poniżenia związany z daną formą zgodnego z prawem traktowania lub karania (zob. m.in. wyrok w sprawie *Kudła* cyt. wyż., § 92, z kolejnymi odniesieniami). Pytanie, czy celem traktowania było poniżenie lub upokorzenie ofiary jest kolejnym elementem, który należy wziąć pod uwagę, brak takiego celu jednak nie może jednoznacznie wykluczać naruszenia Artykułu 3 (zob. *Van der Ven przeciwko Holandii*, skarga nr 50901/99, ECHR 2003-II, § 48).

88. Środkom pozbawiającym osobę wolności towarzyszył zwykle element cierpienia lub poniżenia. Nie można jednak stwierdzić, że osadzenie w jednostce penitencjarnej zapewniającej wysoki poziom ochrony na skutek tymczasowego aresztowania lub w następstwie wyroku skazującego, samo w sobie podlega rozpoznaniu na gruncie Artykułu 3. Stosowanie przez państwo rygorów podwyższonej ochrony wobec wybranych kategorii więźniów może być uzasadnione względami porządku publicznego i rzeczywiście w wielu Państwach-Stronach Konwencji obowiązują bardziej rygorystyczne przepisy w stosunku do więźniów niebezpiecznych. Ustalenia te, mające na celu udaremnienie ucieczki, napaści lub zakłócania spokoju społeczności więziennej, polegają na odseparowaniu osadzonych niebezpiecznych od innych więźniów przy zastosowaniu bardziej szczegółowej kontroli (zob. na przykład wyrok w sprawie *Ramirez Sanchez*, cyt. wyż., §§ 80-82 i 138; *Messina przeciwko Włochom* (nr 2), skarga nr 25498/94, ECHR 2000-X, §§ 42-54; *Labita*, cyt. wyż., §§ 103-109; *Rohde przeciwko Danii*, skarga nr 69332/01, z dnia 21

lipca 2005 roku, § 78; *Van der Ven*, cyt. wyż., §§ 26-31 i 50; oraz *Csüllög przeciwko Węgrom*, skarga nr 30042/08, z dnia 7 czerwca 2011 roku, §§ 13-16).

89. Zgodnie z powyższym, specjalne reżimy więzienne nie są *per se* sprzeczne z Artykułem 3, na którego gruncie państwo musi zapewnić danej osobie warunki osadzenia, które nie naruszają godności ludzkiej oraz zadbać żeby sposób i metoda wykonywania niniejszego środka nie naraziły jej na ból i niedogodności o natężeniu wykraczającym poza nieunikniony poziom cierpienia związany z pozbawieniem wolności, a także, mając na względzie praktyczne wymogi uwięzienia, żeby jej zdrowie i samopoczucie były odpowiednio chronione (zob. *Kudła*, cyt. wyż., §§ 92-94; oraz *Van der Ven*, cyt. wyż., § 50).

90. Trybunał, dokonując oceny warunków osadzenia w świetle Artykułu 3, bierze pod uwagę ich kumulatywny efekt, a także konkretne zarzuty podniesione przez skarżącego (zob. *Dougoz przeciwko Grecji*, skarga nr 40907/98, ECHR 2001-II, § 46). W tym kontekście, Trybunał uwzględnia surowość nałożonych środków, czas ich trwania, cel oraz konsekwencje ich stosowania wobec danej osoby (zob. *Van der Ven*, cyt. wyż., § 51 oraz paragraf 159 powyżej).

91. Chociaż zakaz kontaktów z innymi więźniami podyktowany względami bezpieczeństwa i ochrony lub będący wynikiem kary dyscyplinarnej, może w pewnych okolicznościach być uzasadniony, osadzenie w pojedynczej celi, nawet w przypadku, gdy wiąże się z relatywną izolacją, nie może być stosowane wobec więźnia przez czas nieokreślony. Należy poszukiwać rozwiązań alternatywnych do celi izolacyjnej dla osób uznanych za niebezpieczne, których osadzenie w zwykłych jednostkach penitencjarnych w warunkach zwykłego rygoru jest niewłaściwe (zob. *Ramirez Sanchez*, cyt. wyż., §§ 145-146).

92. Ponadto, w celu uniknięcia ryzyka arbitralności należy podać istotne powody przedłużenia długotrwałego okresu izolacji. Decyzja w przedmiocie utrzymania niniejszego środka powinna zatem umożliwić ustalenie, czy władze dokonały ponownej oceny biorąc pod uwagę wszelkie zmiany w okolicznościach, sytuacji skarżącego oraz jego zachowaniu. Uzasadnienie powinno być coraz bardziej szczegółowe wraz z upływem czasu. Rzeczywiście, osadzenie w celi izolacyjnej, które jest formą „uwięzienia w więzieniu”, powinno być stosowane jedynie w wyjątkowych okolicznościach oraz po zastosowaniu wszelkich środków zapobiegawczych zgodnie z paragrafem 53.1 Europejskich Reguł Więziennych przyjętych przez Komitet Ministrów w dniu 11 stycznia 2006 roku (zob. *Öcalan*, cyt. wyż., § 191; *Ramirez Sanchez*, cyt. wyż., §§ 139 i 145-146; *Messina (nr 2) przeciwko Włochom* (dec.), skarga nr 25498/94, ECHR 1999-V, z kolejnymi odniesieniami; oraz *Csüllög przeciwko Węgrom*, cyt. wyż., § 31).

(b) Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

93. Trybunał odniesie się na początek do przepisów regulujących kwestię specjalnego rygoru.

Zgodnie z artykułem 212a § 3, jeżeli tymczasowo aresztowany jest podejrzany o popełnienie przestępstwa w zorganizowanej grupie, władze mają obowiązek zastosowania reżimu i w konsekwencji wszystkich środków bezpieczeństwa wymienionych w artykule 212b, chyba że szczególne okoliczności przemawiają przeciwko temu (zob. paragrafy 44 i 45 powyżej). Prawne sformułowanie przepisu oraz odstępstw od niego, mogło w opinii Trybunału skutkować na ogół zbyt częstym stosowaniem reżimu. Do podobnych wniosków doszedł CPT w raporcie z 2009 roku, który podkreślał, że procedura nadania osadzonemu statusu ‘N’ nie gwarantuje, że status ten jest stosowny jedynie wobec osób, które stanowią w sposób nieprzerwany poważne zagrożenie w warunkach osadzenia z resztą populacji zakładu (zob. paragraf 72 powyżej). Ponadto, mając na uwadze brak jakichkolwiek przepisów regulujących związek między nadaniem statusu a rzeczywistym zachowaniem osoby w zakładzie penitencjarnym, ramy prawne reżimu “N” wydają się zbyt sztywne i nie uwzględniają w sposób wystarczający indywidualnych okoliczności danego więźnia.

Zadaniem Trybunału nie jest jednak teoretyczna ocena ograniczeń nałożonych na skarżącego w warunkach reżimu, lecz ustalenie, czy ich kumulatywny wpływ na skarżącego był niezgodny z Artykułem 3 Konwencji.

94. Wracając do okoliczności niniejszej sprawy, Trybunał zauważa, że decyzja z dnia 22 lipca 2004 roku w przedmiocie objęcia skarżącego rygorem “więźnia niebezpiecznego” miała umocowanie w porządku prawnym, a uzasadniał ją fakt, że w jednym z dwóch postępowań karnych toczących się równolegle przeciwko skarżącemu w rzeczonym czasie, mianowicie w sprawie o sygnaturze III K 120/06 rozpoznawanej przez Sąd Okręgowy w Krakowie, postawiono mu zarzuty popełnienia przestępstw związanych z obrotem środkami odurzającymi w zorganizowanej grupie przestępczej o charakterze zbrojnym (zob. paragrafy 14 i 23 powyżej). Władze uznały zatem w sposób właściwy, że w celu zachowania bezpieczeństwa w jednostce, skarżący powinien zostać poddany bardziej szczegółowej kontroli wiążącej się z wprowadzeniem wzmożonego i stałego nadzoru nad jego poruszaniem się po celi i poza nią, ograniczeniem kontaktu i łączności ze światem zewnętrznym oraz pewną formą odseparowania go od społeczności więziennej.

Trybunał uznał już w podobnych sprawach dotyczących przestępczości zorganizowanej, w szczególności w tych, które zostały wniesione przez osoby związane z organizacjami typu mafijnego, że utrzymująca się groźba ponownego nawiązania przez skarżącego kontaktu z organizacjami przestępczymi jest elementem uzasadniającym stosowanie nawet surowych

środków izolacyjnych w celu wykluczenia takiej możliwości (zob., na przykład, *Messina (nr 2)* (dec.), cyt. wyż.). W przypadku skarżącego ryzyko to zostało uwzględnione, a następnie wzrosło w 2005 roku w następstwie skazania go w sprawie o sygnaturze III K 120/06 oraz później w styczniu 2006 roku, kiedy postawiono mu zarzuty kierowania zorganizowaną grupą przestępczą o charakterze zbrojnym zajmującą się między innymi dystrybucją środków odurzających, wręczaniem korzyści majątkowych funkcjonariuszom publicznym, wymuszeniami, porwaniami, handlem bronią i amunicją. Skarżący został uznany winnym zarzucanym mu czynów przez sąd pierwszej instancji w rzeczywistości w 2009 roku (zob. paragrafy 15-17 powyżej).

Ponadto, stałe monitorowanie zachowania osadzonego przez system telewizji przemysłowej, jak w niniejszej sprawie, jest z pewnością uciążliwe, aczkolwiek nie jest *per se* sprzeczne z Artykułem 3. Środek ten ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa zakładu oraz ochronę samego osadzonego przed groźbą nacisków, a nawet napaści fizycznej ze strony środowiska kryminalnego, której w kontekście przestępczości zorganizowanej, nie można wykluczyć.

95. Jednakże ze względów przedstawionych poniżej, Trybunał nie może uznać, że nieprzerwane, rutynowe i masowe stosowanie pełnego zakresu środków, których obowiązek nałożenia w warunkach reżimu 'N' spoczywał na władzach, przez okres – do dnia przyjęcia wyroku – siedmiu lat i dziewięciu miesięcy było konieczne w celu utrzymania bezpieczeństwa zakładu i zgodne z Artykułem 3 Konwencji.

96. Przede wszystkim, od dnia 22 lipca 2004 roku do dnia dzisiejszego skarżący jest nadal osadzony w celi izolacyjnej na oddziale o szczególnie podwyższonych standardach ochronnych, oddzielnym od reszty zakładu. Przez cały ten czas był on całkowicie odseparowany od innych więźniów. Wszystkie ponawiane przez skarżącego liczne wnioski o umieszczenie w jego celi innej osoby nie zostały uwzględnione (zob. paragrafy 23 oraz 28-29 powyżej). Podczas, gdy skarżący musiał utrzymywać codzienny kontakt z personelem jednostki, chociażby w celu odbycia codziennego spaceru (zob. paragrafy 30 i 45-47 powyżej), jego możliwość kontaktu, nawet pobieżnego, z innymi osobami w jednostce penitencjarnej została bardzo poważnie ograniczona, a wręcz prawie nie istniała.

Prawdą jest, że skarżący korzystał z widzeń z rodziną. Jednakże, przynajmniej od lipca 2004 roku do końca 2008 roku odbywały się one jedynie 5 do 10 razy w roku, a większość z nich to "widzenia przez telefon" bez możliwości bezpośredniego kontaktu, podczas których skarżący był oddzielony od osób odwiedzających szybą wykonaną z tworzywa sztucznego Perspex i komunikował się za pośrednictwem wewnętrznego aparatu telefonicznego (zob. paragrafy 31-38 oraz 58-59 powyżej). Trybunał dostrzegł stale istniejącą konieczność zapobiegania przepływowi niedozwolonych informacji pomiędzy osobą kierującą grupą przestępczą a

światem zewnętrznym. Niemniej w opinii Trybunału ta – znowu bardzo ograniczona – możliwość kontaktu z ludźmi nie może złagodzić w sposób wystarczający skutków prawie całkowitej i przedłużającej się izolacji skarżącego oraz codziennej samotności, które wpływają na jego stan umysłowy i emocjonalny.

97. CPT wskazał w swoim raporcie z 2009 roku, że reżim sam w sobie jest bardzo restrykcyjny, a polskim władzom nie udało się na ogół zapewnić więźniom umieszczonym w oddziale ‘N’ właściwej stymulacji oraz, w szczególności, odpowiedniego kontaktu z ludźmi (zob. paragrafy 71-74 powyżej). W przedmiotowym raporcie władze zostały ostro skrytykowane za to, że nie stworzyły “programu zajęć konstruktywnych, dostępnych najlepiej poza całą mieszkalną”. Wydano zalecenia w brzmieniu „wychowawcy i psycholodzy powinni aktywnie uczestniczyć w pracy z więźniami o statusie ‘N’, by zachęcić ich do wzięcia udziału w programie i umożliwić im bezpieczny kontakt z innymi osadzonymi przez przynajmniej część dnia” (zob. paragraf 71 powyżej). CPT podkreślił również, że „umieszczenie w oddziale ‘N’ nie powinno być wyłącznie wyrazem pasywnej odpowiedzi na postawę i zachowanie więźnia” (zob. paragraf 72 powyżej).

98. W opinii Trybunału, okoliczności niniejszej sprawy potwierdzają obserwacje CPT.

Nie wydaje się, że władze podjęły jakiegokolwiek kroki w celu przeciwdziałania skutkom izolacji skarżącego poprzez zapewnienie mu niezbędnej stymulacji umysłowej i fizycznej, z wyjątkiem codziennego spaceru, który odbywał się zwykle w składzie jednoosobowym na odseparowanym obszarze. Zgodnie z powyższym (zob. paragraf 96 powyżej), skarżący wielokrotnie zwracał uwagę władz na kwestię niezwykle długiego okresu jego osadzenia w celi izolacyjnej. Ze względów, które nie zostały nigdy uzasadnione w odpowiednich decyzjach, władze nie uznały za właściwe umieszczenie z nim innego osadzonego – nawet na krótki czas bądź okres próbny – chociaż taką możliwość wyraźnie przewidywało Rozporządzenie z 2003 roku (zob. paragrafy 24-28 oraz 47 powyżej).

Trybunał przypomina, że wszelkie formy izolacji bez zapewnienia właściwej stymulacji umysłowej i fizycznej, mogą w dłuższej perspektywie wywołać szkodliwe skutki powodujące pogorszenia zdolności umysłowych i umiejętności społecznych (zob. *Csüllög przeciwko Węgrom*, cyt. wyż., § 30, z kolejnymi odniesieniami). Mając na względzie czas trwania reżimu, który został nałożony na skarżącego oraz bardzo ograniczone możliwości poruszania się i utrzymywania kontaktów z ludźmi, Trybunał nie ma wątpliwości, że przedłużająca się izolacja musiał wywołać w nim uczucie bólu i cierpienie psychiczne.

99. Negatywne skutki psychologiczne i emocjonalne będące wynikiem społecznej izolacji skarżącego zostały spotęgowane przez rutynowe

stosowanie innych specjalnych środków bezpieczeństwa, mianowicie kajdanek i przeszukań z rozbieraniem.

Trybunał nie jest przekonany, że stosowanie wobec skarżącego kajdanek na ręce trzymane z tyłu przy opuszczaniu celi – co stanowiło element codziennej procedury, która nie miała związku z żadnymi szczególnymi okolicznościami dotyczącymi zachowania skarżącego w przeszłości bądź obecnie – było za każdym razem rzeczywiście konieczne. Ponadto, w przeciwieństwie do kontroli osobistej, do której przeprowadzenia zobowiązane są kategorycznie władze zgodnie z artykułem 212b § 1(5), stosowanie wobec osadzonego kajdanek na ręce trzymane z tyłu powinno mieć miejsce jedynie w przypadku, gdy „osoba jest agresywna lub niebezpieczna” (zob. paragraf 45 powyżej). Wydaje się, że nie istniała stała potrzeba tego rodzaju w przypadku skarżącego, ponieważ przebywał on w zakładzie penitencjarnym w warunkach zapewniających ochronę, a środki kontroli bezpośredniej lub pośredniej jego zachowania były stosowane równolegle

100. Trybunał ma ponadto wątpliwości odnośnie kontroli osobistej, której także poddawany był skarżący codziennie, a nawet kilkakrotnie w ciągu dnia przy każdorazowym opuszczeniu i powrocie do celi. Trybunał dostrzega potrzebę uniemożliwienia osobie kierującej grupą przestępczą przekazywania przedmiotów i/lub nawiązywania kontaktów poza jego celą. Jednakże, przeszukania z rozbieraniem, obejmujące kontrolę odbytu były przeprowadzane rutynowo i nie wiązały się z żadną konkretną potrzebą podyktowaną względami bezpieczeństwa, ani żadnym konkretnym podejrzeniem dotyczącym zachowania skarżącego. Były one dokonywane, pomimo że poza celą i oddziałem “N” skarżący mógł poruszać się po terenie aresztu śledczego jedynie w składzie jednoosobowym pod stałym i bezpośrednim dozorem przynajmniej 2 funkcjonariuszy Służby Więziennej, a jego możliwość ruchu była ograniczona, ponieważ przez cały czas nosił kajdanki – w stresującej pozycji na ręce trzymane z tyłu. Co więcej, wykonywane przez niego czynności w celi, w tym korzystanie z części przeznaczonej do celów sanitarno-higienicznych, było nieustannie monitorowane przez system telewizji przemysłowej (zob. paragrafy 24, 26, 30, 47, 49 oraz 51-56 powyżej).

W związku z powyższym Trybunał odniesie się ponownie do raportu CPT z 2009 roku, w którym Komisja wyraziła poważne zaniepokojenie stosowaniem praktyki przeszukań z rozbieraniem wobec osób, które zostały zakwalifikowane do kategorii więźniów niebezpiecznych, w następującym brzmieniu “Poważne obawy CPT budzą systematyczne praktyki, które nakładają na osadzonych o statusie “N” obowiązek poddania się rutynowym przeszukaniom z rozbieraniem przy każdorazowym wejściu lub wyjściu z celi. Więźniowie, o których mowa musieli rozebrać się całkowicie i wykonać przysiad zupełnie nago w obecności funkcjonariuszy oraz każdego osadzonego, z którym dzielili celę, podczas gdy ich odzież była

przeszukiwana. W opinii CPT praktyka ta może zostać uznana za poniżające traktowanie.” (zob. paragrafy 73 powyżej).

101. Trybunał zgadza się, że przeszukanie z rozbieraniem może być niekiedy konieczne w celu zapewnienia bezpieczeństwa zakładu lub ochrony porządku i zapobiegania przestępstwom (zob. *Iwańczuk przeciwko Polsce*, skarga nr 25196/94, z dnia 15 listopada 2001 roku, § 59; oraz *Van der Ven*, cyt. wyż. § 60, z kolejnymi odniesieniami). Trybunał nie przekonuje jednak, że systematyczne, uciążliwe oraz wyjątkowo krępujące kontrole stosowane codziennie wobec skarżącego, były konieczne w celu zapewnienia bezpieczeństwa w zakładzie. Mając na uwadze fakt, że skarżący został już dodatkowo poddany innym surowym środkom nadzoru, że władze nie oparły się na żadnych konkretnych i przekonujących przesłankach podyktowanych względami bezpieczeństwa oraz że pomimo poważnych zarzutów stawianych skarżącemu, w trakcie osadzenia w areszcie śledczym rzeczywiście nie zachowywał się on w sposób zakłócający spokój, agresywny czy też niebezpieczny, Trybunał stwierdza, że praktyka codziennych przeszukań z rozbieraniem stosowana wobec skarżącego przez okres 7 lat i 9 miesięcy w połączeniu z niemal zupełną izolacją społeczną musiała umniejszyć poczucie jego godności jako człowieka oraz wywołać w nim uczucia strachu, udręczenia i spotęgowanego bólu, wykraczające poza nieunikniony element cierpienia i poniżenia związany z tymczasowym aresztowaniem (zob. *Van der Ven*, cyt. wyż., § 62 oraz paragraf 86 powyżej).

102. Na koniec, Trybunał dodaje, że z uwagi na surowe i sztywne przepisy w zakresie stosowania specjalnego reżimu oraz niejasno określone “szczególne okoliczności” uzasadniające jego przerwanie przewidziane w artyku 212a § 3 Kodeksu karnego wykonawczego, władze, przedłużając okres stosowania tego rygoru, nie były istotnie zobowiązane do uwzględnienia zmian w indywidualnej sytuacji skarżącego oraz, w szczególności, kumulatywnych skutków dalszego stosowania nałożonych środków (zob. paragrafy 44 i 93 powyżej). Przepisy te – co zauważył również CPT – nie gwarantują odpowiednich rozwiązań umożliwiających władzom, w razie konieczności, dostosowanie rygoru do indywidualnego zachowania lub niwelowanie negatywnych skutków izolacji społecznej (zob. paragrafy 44-47 oraz 71-72 powyżej).

W przedmiotowej sprawie władze nie wskazały nawet, że istnieje prawdopodobieństwo ucieczki skarżącego w przypadku zastosowania wobec niego mniej surowego reżimu. Jednakże, zarówno rzeczywisty brak takiego ryzyka, jak i negatywne skutki izolacji natury psychicznej czy emocjonalnej, jak podnosi skarżący, nie zostały wzięte pod uwagę jako okoliczności uzasadniające w sposób dostateczny zniesienie jakichkolwiek surowych środków zastosowanych w ramach reżimu (zob. paragrafy 24-29 powyżej). W tym kontekście, Trybunał ponownie przypomina, zgodnie z powyższym (zob. paragraf 92 powyżej), że w sprawach podnoszących

kwestie izolacji, władze powinny wykazać się szczególną ostrożnością w zakresie stosowania przedmiotowych środków oraz poddać starannej ocenie wszystkie konkretne okoliczności przemawiające za lub przeciw ich przedłużeniu.

Przeciwnie, z odpowiednich decyzji wynika, że poza pierwotnymi przesłankami opierającymi się zasadniczo na rzeczywiście bardzo poważnych zarzutach stawianych skarżącemu, w tym kierowania zorganizowaną grupą przestępczą o charakterze zbrojnym, która dopuszczała się przestępstw z użyciem przemocy oraz uwzględniającymi jego „cechy przywódcze i skłonność do dominacji nad innymi, jak również jego „wysoki stopień demoralizacji”, władze nie znalazły następnie innych podstaw w przedmiocie kwalifikacji skarżącego do kategorii „więźnia niebezpiecznego” (zob. paragraf 93 powyżej). Podczas gdy okoliczności te mogły uzasadnić stosowania wobec skarżącego reżimu „więźnia niebezpiecznego” przez pewien, nawet stosunkowo długi, okres (zob. paragrafy 93 powyżej), nie były wystarczające, jako jedyna przesłanka, do jego dalszego przedłużenia. Jak wskazał skarżący (zob. paragraf 84 powyżej), wraz z upływem czasu procedura weryfikacji statusu „więźnia niebezpiecznego” stawała się czystą formalnością, która ograniczała się do powtórzenia tych samych przesłanek w każdej kolejnej decyzji.

103. W konkluzji, oceniając stan faktyczny sprawy jako całość oraz uwzględniając kumulatywny wpływ reżimu „więźnia niebezpiecznego” na skarżącego, Trybunał stwierdza, że okres trwania oraz surowość nałożonych środków wykraczała poza uzasadnione wymogi bezpieczeństwa w zakładzie penitencjarnym oraz nie była w całości konieczna do osiągnięcia przez władze słusznego celu.

Doszło zatem do naruszenia Artykułu 3 Konwencji.

III. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 5 UST. 3 KONWENCJI W ZWIĄZKU Z DŁUGOŚCIĄ STOSOWANIA WOBEC SKARŻĄCEGO TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA W SPRAWIE O SYGNATURZE IV K 200/05

104. Powołując się na Artykuł 5 ust. 3 Konwencji skarżący sformułował zarzut przewlekłości tymczasowego aresztowania.

Artykuł 5 ust. 3, w istotnym dla sprawy zakresie, stanowi co następuje:

“Każdy zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 lit. c) niniejszego Artykułu ...ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania. Zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.”

A. Rozpatrywany okres

105. W dniu 14 lipca 2004 roku skarżący został zatrzymany pod zarzutem przemytu środków odurzających (zob. paragraf 6 powyżej). W dniu 13 czerwca 2005 roku, kiedy nadal stosowano wobec skarżącego środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania w sprawie o sygnaturze IVK 200/05, rozpoczął on odbywanie kary 15 lat pozbawienia wolności w następstwie wyroku skazującego za popełnienie przestępstw związanych z obrotem środkami odurzającymi w zorganizowanej grupie przestępczej (zob. paragrafy 8 oraz 14 powyżej). Zatem, tymczasowe aresztowanie stosowane było wobec skarżącego przez okres 11 miesięcy dla celów Artykułu 5 ust. 3 Konwencji.

B. Stanowisko skarżącego

106. Skarżący utrzymywał, że długość tymczasowego aresztowania była nadmierna i nieuzasadniona. Podkreślił, że polskie sądy nie zdołały podać przekonujących powodów przetrzymywania go w areszcie w rzeczonym czasie.

C. Stanowisko Trybunału

1. Zasady ogólne wywiedzione w orzecznictwa Trybunału

107. Trybunał przypomina, że ogólne zasady dotyczące prawa do “bycia sądzonym w rozsądnym terminie albo zwolnionym na czas postępowania”, gwarantowanego na mocy Artykułu 5 ust. 3 Konwencji zostały zawarte w kilku wydanych wcześniej wyrokach (zob., między innymi, *Kudła przeciwko Polsce*, cyt. wyż., § 110 *et seq.*; oraz *McKay przeciwko Wielkiej Brytanii*. [GC], skarga nr 543/03, §§ 41-44, ECHR 2006-..., z kolejnymi odniesieniami).

2. Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

108. Władze, wydając decyzję w przedmiocie tymczasowego aresztowania, oprócz uzasadnionego podejrzenia - znajdującego potwierdzenie w dowodach z zeznań świadków - że skarżący popełnił zarzucane mu czyny, powołały się na konieczność zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. W tym kontekście, wskazały one, że zachodzi uzasadniona obawa, że skarżący może utrudniać postępowanie przygotowawcze, w szczególności, ponieważ sprawa dotyczyła dużej liczby współdziałających z nim osób, które nie zostały dotychczas ujęte oraz grożącej mu surowej kary (zob. paragrafy 6-8 powyżej).

109. Trybunał, biorąc pod uwagę charakter zarzucanych skarżącemu czynów oraz rzeczywiście znaczną liczbę zamieszanych w sprawę osób,

które nie zostały dotychczas przesłuchane, przyjmuje argument, iż władze założyły słusznie, że osadzenie go w areszcie było niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. Podczas gdy w rozpoznawanym na mocy Artykułu 5 ust. 3 okresie stawiane skarżącemu zarzuty nie dotyczyły jeszcze przestępczości zorganizowanej (zob. paragrafy 6 oraz 9 powyżej), prokuratura stała z pewnością przed trudnym zadaniem zgromadzenia i zabezpieczenia obszernego materiału dowodowego pochodzącego z wielu źródeł oraz ustalenia, jaką rolę odegrał każdy z podejrzanych. Naturalnie w sprawach podobnych do tej, w które zamieszana jest znaczna liczba osób, ryzyko, że tymczasowo aresztowany, jeśli zostanie zwolniony, może oddziaływać na świadków lub współdziałające z nim osoby lub utrudniać postępowanie w inny sposób musi zostać uznane za przekonujący argument, który przemawia na korzyść stosowania tymczasowego aresztowania zamiast innego środka. Przesłanka ta, nawet w połączeniu z innymi argumentami podnoszonymi przez władze, nie może sama w sobie uzasadniać w sposób wystarczający dalszego przedłużania tymczasowego aresztowania. Jednakże, mając na względzie fakt, że okres ten wynosił 11 miesięcy, Trybunał jest przekonany, że istniały odpowiednie i wystarczające przesłanki do zatrzymania skarżącego w areszcie.

Ponadto, oczywistym jest, że pomimo wyraźnej złożoności sprawy, władze wykazały należyta starannością w prowadzeniu postępowania. Śledztwo trwało jedynie 11 miesięcy i nic nie wskazuje na jakiegokolwiek opóźnienia lub brak aktywności procesowej z ich strony (zob. paragrafy 6-9 powyżej).

110. Wynika stąd, że ta część skargi jest oczywiście bezzasadna i musi zostać odrzucona zgodnie z Artykułem 35 ust. 3 (a) i 4 Konwencji.

IV. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 6 UST. 1 KONWENCJI W ZWIĄZKU Z PRZEWLEKŁOŚCIĄ POSTĘPOWANIA W SPRAWIE O SYGNATURZE IV K 200/05

111. Skarżący podniósł następnie zarzut na mocy Artykułu 6 ust. 1 Konwencji przewlekłości postępowania w prowadzonej przeciwko niemu sprawie karnej.

Artykuł 6, w istotnym dla sprawy zakresie, stanowi co następuje:

“Przy rozstrzyganiu o zasadności ... każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej, każdy ma prawo do ... rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie ... przez sąd ...”

A. Stanowisko skarżącego

112. Skarżący utrzymywał, że postępowanie przekroczyło wymóg rozsądnego terminu i zwrócił się do Trybunału o stwierdzenie naruszenia Artykułu 6 ust. 1 Konwencji.

B. Stanowisko Trybunału

1. Zasady ogólne wywiedzione z orzecznictwa Trybunału

113. Trybunał dokona oceny rozsądnego charakteru długości postępowania, w świetle szczególnych okoliczności sprawy oraz mając na względzie kryteria wypracowane w swoim orzecznictwie, w szczególności zawilóść sprawy, postępowanie skarżącego oraz postępowanie właściwych władz. W odniesieniu do tego ostatniego należy uwzględnić również konsekwencje jakie niesie ze sobą wydanie rozstrzygnięcia dla skarżącego (zob., między innymi, *Kudła*, cyt. wyż., § 124).

2. Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

(a) Rozpatrywany okres

114. Postępowanie rozpoczęło się w dniu 14 lipca 2004 roku, kiedy skarżący został zatrzymany (zob. paragraf 6 powyżej). Skarżący przedstawił opis toku postępowania do momentu wydania wobec niego wyroku skazującego przez sąd pierwszej instancji, który został ogłoszony w dniu 30 grudnia 2008 roku (zob. paragraf 6-12 powyżej), lecz nie poinformował Trybunału, czy – a jeżeli tak to kiedy – postępowanie zostało zakończone (zob. paragraf 13 powyżej). Należy przypomnieć w tym względzie, iż zgodnie z Regułą 44C Regulaminu Trybunału, w razie nieujawnienia przez stronę istotnych informacji z własnej inicjatywy lub braku efektywnego uczestnictwa w postępowaniu przejawiającego się w inny sposób, Trybunał może wyciągnąć z tego takie wnioski, jakie uzna za stosowne.

Trybunał, biorąc pod uwagę cały zgromadzony materiał w niniejszej sprawie, uznaje za właściwe przyjęcie, iż postępowania zostały zakończone pod koniec 2009 roku lub najpóźniej na początku 2010 roku. W konsekwencji, długość ich trwania w dwóch instancjach wynosiła około 5 lat i 6 miesięcy.

(b) Wnioski Trybunału

115. Jak zauważono wcześniej, sprawa była złożona. Dotyczyła ona zarzutów z zakresu przestępczości zorganizowanej, co w sposób nieunikniony znacznie bardziej utrudniało wydanie rozstrzygnięcia wobec oskarżonego niż w przypadku zwykłego postępowania karnego (zob. paragrafy 9 i 107-108 powyżej). Oceniając działanie władz w rozumieniu

Artykułu 5 ust. 3, Trybunał stwierdził już, że pomimo szczególnego charakteru sprawy, postępowanie zostało zakończone bez zbędnej zwłoki (zob. paragraf 109 powyżej). Trybunał dochodzi do tych samych wniosków w odniesieniu do postępowania sądowego. Postępowanie w pierwszej instancji trwało od dnia 16 czerwca 2005 roku do dnia 30 grudnia 2008 roku, zatem przez okres, 3 lat i około 6 miesięcy (zob. paragrafy 9 oraz 12 powyżej). Mając na względzie, że w rzeczonym czasie sąd okręgowy wyznaczył 98 terminów rozpraw, z których jedynie kilka zostało odroczonych z przekonujących powodów, że odbywały się one w regularnych odstępach czasu oraz nie wykazywały okresu braku aktywności (zob. paragrafy 11 oraz 21 powyżej), Trybunał stwierdza, że postępowania na etapie pierwszej instancji zostały zakończone w „rozsądnym terminie”. To samo dotyczy postępowań apelacyjnych, które zgodnie z powyższym zakończyły się w przeciągu roku, co nie może zostać uznane za nadmiernie długi okres.

116. Zatem ta część skargi jest oczywiście bezzasadna i musi zostać odrzucona zgodnie z Artykułem 35 ust. 3 lit. (a) i 4 Konwencji.

V. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 8 KONWENCJI W ZWIĄZKU Z OGRANICZENIEM KONTAKTU Z RODZINĄ W TRAKCIE OSADZENIA

117. Skarżący sformułował następnie zarzut, że rygor w przedmiocie korzystania z widzeń będący wynikiem objęcia go statusem “więźnia niebezpiecznego” oraz warunki, w jakich odbywały się widzenia z rodziną, w szczególności z córkami, praktycznie pozbawiły go prawa do życia rodzinnego w trakcie osadzenia oraz stanowiły naruszenie Artykułu 8 Konwencji.

Artykuł 8, w istotnym dla sprawy zakresie, stanowi co następuje:

“1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia ... rodzinnego ... .

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.”

...

A. Dopuszczalność skargi

118. Trybunał stwierdza, że skarga nie jest oczywiście bezzasadna w rozumieniu Artykułu 35 ust. 3 (a) Konwencji. Trybunał stwierdza ponadto, że nie jest niedopuszczalna z jakichkolwiek innych przyczyn. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

B. Meritum skargi

1. Stanowisko skarżącego

119. Skarżący utrzymywał, że w następstwie jego zatrzymania w dniu 14 lipca 2004 roku przez wiele lat był praktycznie pozbawiony możliwości utrzymania podstawowego kontaktu z rodziną, w szczególności z córkami. Skarżący odniósł się w głównej mierze do osadzenia w Areszcie Śledczym w Gdańsku oraz Areszcie Śledczym w Krakowie, podkreślając że jego znacznie ograniczony kontakt z córkami wynikał z faktu, iż jednostki te nie zapewniły właściwych warunków do odbywania widzeń z dziećmi lub osobami nieletnimi. W jego opinii warunki te były absolutnie nie do przyjęcia.

Osoba odwiedzająca, w tym dziecko, aby znaleźć się w strefie widzeń na oddziale dla osadzonych niebezpiecznych musiała przejść przez cały budynek jednostki, minąć cele mieszkalne więźniów znajdujące się po obu stronach korytarza. Naraziło to jego córki na bliski - i szczególnie niepożądany oraz nieprzyjemny dla kobiet w ich wieku - ogląd więziennej rzeczywistości oraz możliwość molestowania, nawet jeśli tylko werbalnego, przez więźniów. Było to szokujące nawet dla osoby dorosłej oraz stanowiło wyjątkowo traumatyczne doświadczenie dla młodych dziewczyn.

120. Ponadto, widzenia odbywały się w pomieszczeniu z szybą wykonaną z tworzywa Perspex oraz kartami, które oddzielały skarżącego od osób odwiedzających, uniemożliwiając bezpośredni kontakt. W trakcie widzenia córki były odseparowane od skarżącego za pomocą szyby i krat, co było dla nich bardzo stresujące i uniemożliwiało jakikolwiek normalny kontakt. Z tych względów, dostrzegając, że warunki, w jakich umożliwiono skarżącemu korzystanie z widzeń z córkami wywołały u nich zbyt duży ból i cierpienie emocjonalne, skarżący musiał zrezygnować z widzeń z nimi.

121. Ponadto, nie mógł on korzystać ze wszystkich widzeń z żoną, do których przysługiwało mu prawo, ponieważ władze wyznaczyły bardzo sztywne ramy czasowe odwiedzin. Na przykład, w Areszcie Śledczym w Krakowie widzenia z "osadzonymi niebezpiecznymi" mogły odbywać się jedynie we wtorki. Z tych względów, żona skarżącego nie zawsze mogła korzystać z widzeń, ponieważ pracowała od poniedziałku do piątku.

2. Stanowisko Trybunału

(a) Zasady ogólne wywiedzione w orzecznictwa Trybunału

122. Tymczasowe aresztowanie, jak i wszelkie inne środki pozbawiające osobę wolności, pociąga za sobą nieodłącznie ograniczenia życia prywatnego i rodzinnego. Jednak integralnym elementem prawa aresztowanego do poszanowania życia rodzinnego jest to, by władze umożliwiły lub, jeżeli jest to konieczne, pomogły mu w utrzymaniu kontaktów z najbliższą rodziną (zob. *Messina (nr 2)*, cyt. wyż., § 61).

Bezspornym jest, że skazany lub tymczasowo aresztowany nie traci swoich praw gwarantowanych na mocy Konwencji wyłącznie z powodu swojego statusu; osoba zachowuje swoje prawa określone w Konwencji w trakcie osadzenia, a każde ich ograniczenie musi być uzasadnione w indywidualnym przypadku. Przedmiotowe uzasadnienie może wynikać, *inter alia*, z koniecznych i nieuniknionych skutków uwięzienia lub z odpowiedniego związku pomiędzy ograniczeniem a sytuacją osadzonego, o którym mowa (zob., *mutatis mutandis*, *Hirst (nr 2) przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [GC], skarga nr 74025/01, ECHR 2005-IX, § 69; oraz *Dickson przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [GC], skarga nr 44362/04, ECHR 2007-..., §§ 67-68).

123. Restrykcje w postaci ograniczenia liczby widzeń z rodziną, nadzór nad tymi widzeniami oraz jeżeli jest to uzasadnione naturą przestępstwa, poddanie – jak miało to miejsce w niniejszej sprawie – tymczasowo aresztowanego specjalnemu reżimowi więziennemu lub zastosowanie specjalnych ustaleń odnośnie widzeń, stanowią ingerencję w jego prawo na podstawie Artykułu 8, ale same w sobie nie są naruszeniem tego postanowienia (zob. *Messina (no.2)*, cyt. wyż., §§ 71-74).

Niemniej jakiegokolwiek ograniczenia tego typu muszą być stosowane „zgodnie z prawem”, muszą dążyć do osiągnięcia jednego lub więcej prawnie uzasadnionych celów wymienionych w paragrafie 2 oraz dodatkowo, muszą być uzasadnione, jako „konieczne w demokratycznym społeczeństwie” (ibid. §§ 62-63; i *Klamecki (nr 2) przeciwko Polsce*, skarga nr 31583/96, z dnia 3 kwietnia 2003 roku, § 144, z kolejnymi odniesieniami).

Pojęcie „konieczności” celów wymienionych w Artykule 8 oznacza, że ingerencja musi odpowiadać naglącej potrzebie społecznej i musi, w szczególności, pozostać proporcjonalna do uprawnionego celu. Oceniając, czy ingerencja była „konieczna” Trybunał weźmie pod uwagę margines swobody uznania pozostawiony władzom państwowym, lecz obowiązkiem pozwanego państwa jest wykazanie istnienia naglącej potrzeby społecznej, która leży u podstaw ingerencji (zob., między innymi, *McLeod przeciwko Wielkiej Brytanii*, wyrok z dnia 23 września 1998 roku, *Reporty wyroków oraz Decyzje* 1998-VII, s. 2791, § 52; oraz *Bagiński przeciwko Polsce*, skarga nr 37444/97, z dnia 11 października 2005 roku, § 89, z kolejnymi odniesieniami).

124. Ponadto, chociaż zasadniczym celem Artykułu 8 jest ochrona jednostki przed arbitralnym działaniem władzy publicznej, nie zmusza on Państwa jedynie do powstrzymania się przed taką ingerencją. W uzupełnieniu tego głównie negatywnego zobowiązania mogą istnieć również obowiązki pozytywne nieodłączne od skutecznego poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Obowiązki te mogą wiązać się z przyjęciem środków mających zapewnić poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego nawet w sferze relacji między jednostkami. Granice między obowiązkami

pozytywnymi i negatywnymi państwa na podstawie Artykułu 8 nie poddają się precyzyjnej definicji. Zasady mające zastosowanie są jednak podobne. W szczególności, w obu przypadkach wymagane jest zachowanie właściwej równowagi konkurujących ze sobą interesów (zob. *Dickson*, cyt. wyż. § 70, z kolejnymi odniesieniami).

(b) Zastosowanie powyższych zasad w przedmiotowej sprawie

(i) Charakter zarzucanego naruszenia

125. Skarżący nie stwierdził, że spotkał się z arbitralną odmową udzielenia zezwolenia na widzenie z rodziną na jakimkolwiek etapie osadzenia. W związku z powyższym nie istnieje potrzeba rozpoznania przez Trybunał, czy zarzucane ograniczenia zostały nałożone “zgodnie z prawem” w świetle wydanych wcześniej przez niego wyroków stwierdzających, iż nieuzasadniona odmowa udzielenia zezwolenia na widzenia z rodziną nie spełniała wymogów utrwalonych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (zob. paragrafy 60-62 powyżej oraz między innymi, *Wegera przeciwko Polsce*, skarga nr 141/07, z dnia 19 stycznia 2010 roku, §§ 74-75).

Istotą skargi na naruszenie Konwencji wniesionej przez skarżącego nie jest w głównej mierze nałożenie ograniczeń *per se* na jego kontakty z rodziną, a raczej brak możliwości pełnego korzystania z widzeń, na które uzyskał uprzednio zezwolenie lub do których miał prawo każdego miesiąca, ponieważ po pierwsze władze nie zdołały zapewnić właściwych warunków do odwiedzin z córkami, po drugie szczególne przepisy dotyczące widzeń, wykluczały zwykle możliwość bezpośredniego fizycznego kontaktu z osobą odwiedzającą i wreszcie z uwagi na ustalony plan widzeń (zob. paragrafy 116 oraz 118-120 powyżej).

126. Mając na względzie powyższe, Trybunał nie uznaje za konieczne dokonanie ścisłej klasyfikacji w przedmiocie badania skargi ze względu na pozytywne obowiązki Państwa lub negatywne zobowiązanie Państwa do powstrzymania się od nieuzasadnionej ingerencji w prawo skarżącego do poszanowania życia rodzinnego. W opinii Trybunału, kluczową kwestią jest to, czy zachowano właściwą równowagę między konkurującymi ze sobą interesami publicznymi i prywatnymi (zob. *Dickson*, cyt. wyż., § 71).

(ii) Czy zachowano właściwą równowagę między wymogami dotyczącymi osadzenia skarżącego w warunkach rygoru “więźnia niebezpiecznego” a jego prawem do poszanowania życia rodzinnego.

127. Skarżący podniósł, że ingerencja w korzystanie przez niego z prawa do widzeń dotyczyła wydarzeń w dwóch jednostkach penitencjarnych: Areszcie Sledczym w Gdańsku, w którym przebywał od bliżej nieokreślonego dnia krótko po swoim zatrzymaniu 14 lipca 2004 roku do dnia 22 stycznia 2009 roku, włączając w to kilkumiesięczną przerwę

oraz Areszcie Śledczym w Krakowie, w którym przebywał od dnia 22 stycznia do dnia 9 czerwca 2009 roku. Zatem, okres wzięty przez Trybunał pod uwagę wynosi prawie 5 lat bez kilku miesięcy, które skarżący spędził w Areszcie Śledczym w Warszawie w 2008 roku (zob. paragrafy 22 oraz 119 powyżej).

128. Trybunał zauważa, że pomimo faktu, iż skarżący miał prawo do 1 widzenia w miesiącu, w rzeczywistości korzystał regularnie z comiesięcznych odwiedzin jedynie podczas pierwszych sześciu miesięcy po jego zatrzymaniu w 2004 roku, kiedy widzenia odbywały się każdego miesiąca (zob. paragraf 33 powyżej). Skarżący skorzystał także z 10 widzeń w 2005 roku, lecz w kolejnych latach ich liczba spadła do 7 w 2006 i 2007 roku i zaledwie 5 w 2008 roku. Zwykle mógł on korzystać z tzw. “widzeń przez telefon” bez możliwości bezpośredniego kontaktu, ponieważ był on oddzielony od osoby odwiedzającej szybą wykonaną z tworzywa sztucznego Perspex i komunikował się werbalnie jedynie za pośrednictwem wewnętrznego aparatu telefonicznego (zob. paragrafy 32-38 oraz 58 powyżej).

129. Trybunał przyjmuje argument, że nałożenie pewnych ograniczeń na kontakty skarżącego z rodziną było nieuniknione w okolicznościach niniejszej sprawy. Zgodnie z powyższym, osadzenie pociąga za sobą nieodłącznie ograniczenia życia prywatnego i rodzinnego skarżącego, w tym ograniczenie widzeń z rodziną, lub w sytuacji uzasadnionej charakterem popełnionych czynów i okolicznościami skarżącego także specjalne przepisy w zakresie korzystania z takich widzeń (zob. paragrafy 122-123 powyżej). W szczególności, w sprawach dotyczących rygoru podwyższonej ochrony, w których skarżącym postawiono zarzuty lub skazano za popełnienie poważnych przestępstw stanowiących znaczne zagrożenie dla społeczeństwa – na przykład przestępstwo z użyciem przemocy lub działalność kryminalna typu mafijnego – zastosowanie takich środków, jak fizyczne odseparowanie skarżącego od osób odwiedzających za pomocą specjalnego przezroczystego tworzywa może być uzasadnione względami bezpieczeństwa jednostki lub obawą, że osadzony może komunikować się z organizacjami przestępczymi za pośrednictwem rodziny (zob., na przykład, *Van der Ven*, cyt. wyż., §§ 16 i 54; oraz *Messina nr 2*, cyt. wyż., §§ 27 i 72). Jednakże, długotrwały zakaz bezpośredniego kontaktu z członkami rodziny jest zgodny z Artykułem 8 jedynie w takim zakresie, w jakim władzom udało się wypełnić swoje zobowiązanie wynikające z tego postanowienia, mianowicie umożliwić oraz pomóc skarżącemu utrzymać kontakt z osobami najbliższymi oraz zapewnić właściwą równowagę między jego prawami a celem stosowania specjalnego rygoru (zob. *Messina (nr 2)*, cyt. wyż., §§ 72-73 oraz paragrafy 123-124 powyżej).

130. W niniejszej sprawie, ze względów przedstawionych powyżej, Trybunał nie znajduje przekonującego uzasadnienia dla dalszego

stosowania wobec skarżącego stałego zakazu bezpośredniego kontaktu z żoną i córkami.

Prawdą jest, jak wcześniej zauważono, że mając na uwadze charakter zarzucanych skarżącemu czynów, należy uwzględnić ogólne ryzyko, że skarżący może próbować nawiązać ponownie kontakt z organizacjami przestępczymi (zob. paragraf 94 powyżej). Niemniej, w celu uzasadnienia długoterminowych ograniczeń, musi istnieć prawdziwa i ciągła groźba tego rodzaju (zob. paragrafy 94, 129 powyżej oraz *Messina (nr 2)*, cyt.wyż. §§ 66-73). W tym względzie, Trybunał zauważa, że pierwsze widzenie z żoną skarżącego to widzenie przy stoliku umożliwiające nawiązywanie bezpośredniego kontaktu oraz prowadzenie rozmowy bez nadzoru (zob. paragrafy 34 i 58 powyżej). W świetle zebranego przez Trybunał materiału dowodowego wydaje się, że ani pierwsze widzenie, ani kolejne zdarzenia lub zachowanie samego skarżącego w trakcie osadzenia (zob. paragrafy 84 oraz 101-102 powyżej) nie ujawniły jakichkolwiek przesłanek świadczących o tym, iż zamierzał on wykorzystać żonę lub córki w charakterze osób pośredniczących w odnowieniu kontaktów ze środowiskiem przestępczym lub że odbywanie z nimi widzeń przy stoliku może zagrażać bezpieczeństwu jednostki. Rzeczywiście, kolejne zezwolenia na widzenie były udzielane skarżącemu każdego roku, chociaż rzadko w różnych odstępach czasu oraz nieregularnie (zob. paragrafy 33-38 powyżej). W opinii Trybunału, powyższe wskazuje nie tylko na brak spójności w podejmowaniu przez władze decyzji, jak również pośrednio na fakt, iż stosowane w praktyce środki nie były najwyraźniej powiązane z rzeczywistą obawą lub ryzykiem, które mogłoby legitymizować nałożenie ograniczenia w rozumieniu Artykułu 8 ust. 2 Konwencji (cf. *Messina (nr 2)*, cyt. wyż., *ibid.*).

131. Skarżący utrzymywał następnie, że warunki, w jakich korzystał z widzeń z córkami, z których wszystkie trzy były osobami nieletnimi na początku jego osadzenia, były nie do przyjęcia (zob. paragraf 33 powyżej) oraz całkowicie uniemożliwiały mu nawiązanie z nimi kontaktu (zob. paragraf 119 powyżej).

Trybunał dostrzega, że z natury rzeczy widzenia z dziećmi lub bardziej ogólnie z osobami nieletnimi w jednostce penitencjarnej wymagają powzięcia szczególnych kroków oraz mogą odbywać się w specjalnych warunków w zależności od ich wieku, ewentualnego wpływu na ich stan emocjonalny i samopoczucie oraz indywidualnych okoliczności osoby odwiedzanej. Jednakże, pozytywne obowiązki Państwa wynikające z Artykułu 8, w szczególności obowiązek umożliwienia oraz zapewnienia osadzonemu utrzymania kontaktu z osobami najbliższymi (zob. paragrafy 123-124 oraz 129 powyżej), dotyczy zobowiązania do zapewnienia odpowiednich, jak najmniej stresujących dla osób odwiedzających jak to tylko możliwe, warunków korzystania z widzeń z dziećmi, mając na względzie praktyczne skutki osadzenia. Obowiązek ten nie jest wypełniany

właściwie, jak w niniejszej sprawie, w sytuacji, gdy widzenia z dziećmi są zorganizowane w sposób, który naraża je na widok cel więziennych oraz osadzonych, a w rezultacie na nieuchronnie traumatyczne i wyjątkowo stresujące doświadczenie. Trybunał zgadza się, zgodnie ze stanowiskiem skarżącego, że narażenie na ogląd więziennej rzeczywistości może być szokujące nawet dla osoby dorosłej i musiało rzeczywiście wywołać u jego córek nadmierny ból i cierpienie emocjonalne (zob. paragrafy 39 oraz 119 powyżej). Trybunał zauważa następnie, że z uwagi na fakt, iż władzom nie udało się zapewnić właściwych warunków widzeń, skarżący dostrzegając ich bardzo negatywny wpływ na córki, musiał zrezygnować ze spotkań z nimi w jednostce penitencjarnej. Przez cały okres osadzenia od dnia 15 lipca 2004 roku do końca 2008 roku skarżący widział najstarszą córkę dwa razy, a każdą z dwóch młodszych córek jeden raz. W efekcie został on pozbawiony jakiegokolwiek kontaktu osobistego z nimi przez okres kilku lat (zob. paragrafy 33-34 oraz 37 powyżej).

132. Mając na względzie powyższe, Trybunał stwierdza w konkluzji, że ograniczenia nałożone na skarżącego przez władze, w połączeniu z ciągłym i długotrwałym brakiem odpowiednich warunków widzeń z córkami, nie zapewniły właściwej równowagi pomiędzy wymogami wynikającymi z rygoru „więźnia niebezpiecznego” z jednej strony, a prawem skarżącego do poszanowania życia rodzinnego gwarantowanym na mocy Konwencji, z drugiej strony.

Stwierdzono, zatem naruszenie Artykułu 8 Konwencji.

VI. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 8 KONWENCJI W ZWIĄZKU Z CENZURĄ KORESPONDENCJI SKARŻĄCEGO

133. Skarżący sformułował następnie zarzut rutynowej cenzury jego korespondencji z rodziną.

Artykuł 8, w istotnym dla sprawy zakresie, stanowi co następuje:

“1. Każdy ma prawo do poszanowania ... swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.”

A. Stanowisko skarżącego

134. Skarżący, poza okazaniem trzech kopert z listami od członków rodziny opatrzonych pieczęcią “ocenzurowano”, na których widniały różne daty (zob. paragraf 42 powyżej), nie przedstawił żadnych konkretnych

argumentów lub informacji na poparcie podnoszonych przez niego zarzutów naruszenia prawa do poszanowania korespondencji.

B. Stanowisko Trybunału

135. Trybunał przypomina, że w wydanym przez niego wyroku w sprawie *Bišta przeciwko Polsce* i w kolejnych orzeczeniach uznał, iż skarżący podnoszący podobne zarzuty ingerencji w korespondencję osoby pozbawionej wolności - jak w sprawie skarżącego - po dniu 28 czerwca 2007 roku, zobowiązani byli, w celu zapewnienia zgodności z Artykułem 35 ust. 1, skorzystać z powództwa o naruszenie dóbr osobistych na podstawie art. 24 w związku z art. 448 (zob. *Bišta przeciwko Polsce*, skarga nr 22807/07, z dnia 12 stycznia 2010 roku, § 49).

Jednakże, w niniejszej sprawie, Trybunał nie uznaje za właściwe rozstrzyganie w kwestii wykorzystania dostępnych środków, w szczególności ze uwagi na fakt, że trzyletni okres przedawnienia na wniesienie powyższej skargi upłynął już w dniu 8 stycznia 2001 roku (zob. paragrafy 42 oraz 67 powyżej), a także ponieważ skarga jest oczywiście bezzasadna.

136. Praktyka umieszczania na korespondencji osadzonych stempla “ocenzurowano” w podobnych sprawach pozwala Trybunałowi domniemywać, że listy zostały otwarte, a ich zawartość przeczytana (zob., między innymi, *Friedensberg przeciwko Polsce*, skarga nr 44025/08, z dnia 27 kwietnia 2010 roku, § 36, z olejnymi odniesieniami). Doszło zatem do ingerencji w prawo skarżącego do poszanowania korespondencji. Przedmiotowy środek zastosowano, podobnie jak w innych sprawach, “zgodnie z prawem” (ibid., § 43) na mocy artykułu 217a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego, stanowiącego, że zatrzymania, cenzury lub nadzoru korespondencji tymczasowo aresztowanego dokonuje organ, do którego dyspozycji osoba ta pozostaje, chyba że organ ten zarządzi inaczej. Skarżący, z uwagi na fakt, że nie uzasadnił skargi oraz nie przedstawił żadnych informacji dotyczących na przykład charakteru listów lub tego co było ich przedmiotem (zob. paragraf 42 powyżej), mogących wskazać, że zaskarżona ingerencja nie była “konieczna w społeczeństwie demokratycznym”, nie wykazał przed Trybunałem, że cenzura jego korespondencji była nieuzasadniona w rozumieniu Artykułu 8 Konwencji.

137 Wynika stąd, że ta część skargi jest oczywiście bezzasadna i musi zostać odrzucona zgodnie z Artykułem 35 ust. 3 (a) i 4 Konwencji.

VII. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 8 KONWENCJI W ZWIĄZKU Z ZASTOSOWANIEM REŻIMU ‘WIĘZNI NIEBEZPIECZNEGO’.

138. W odniesieniu do zastosowania reżimu “więźnia niebezpiecznego”, skarżący podniósł także, że bez względu na fakt, iż stanowiło to traktowanie sprzeczne z Artykułem 3 Konwencji, naruszyło to ponadto jego prawo do życia prywatnego chronione przez Artykuł 8 Konwencji.

Artykuł 8, w istotnym dla sprawy zakresie, stanowi co następuje:

“1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego ... .

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.”

A. Dopuszczalność skargi

139. Trybunał zauważył, że skarga ta ma związek ze skargą wniesioną na podstawie Artykułu 3, która została rozpoznana powyżej (zob. paragrafy 81- 103 powyżej), a zatem musi zostać także uznana za dopuszczalną.

B. Meritum skargi

140. Skarżący stwierdził, że zastosowanie wobec niego reżimu “N” naruszyło jego prawo do życia prywatnego, w szczególności, w związku z uciążliwym i stałym nadzorem jego celi, wraz z częścią przeznaczoną do celów sanitarno-higienicznych oraz niezmiernie poniżającymi przeszukaniem z rozbieraniem, które były dokonywane kilkakrotnie w ciągu dnia, lecz nie były podyktowane żadnymi przekonującymi względami bezpieczeństwa.

141. Trybunał zauważył, że długotrwałe stosowanie wobec skarżącego reżimu “więźnia niebezpiecznego” stanowi główny przedmiot skargi wniesionej na podstawie Artykułu 3 Konwencji. Kwestia ta została rozpatrzona, skutkując stwierdzeniem naruszenia tego postanowienia (zob. paragraf 103 powyżej). W tych okolicznościach, Trybunał stoi na stanowisku, że żadna odrębna kwestia nie wynika na gruncie Artykułu 8 Konwencji i nie przedstawia on odrębnych wniosków w tym zakresie.

VIII. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

142. Artykuł 41 Konwencji stanowi:

“Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda

143. Skarżący dochodził kwoty 10.000 euro z tytułu szkody niematerialnej.

144. Trybunał mając na uwadze własną linię orzeczniczą oraz oceniając roszczenie z uwzględnieniem zasady sprawiedliwości, przyznaje skarżącemu kwotę 5.000 euro z tytułu doznanej szkody niematerialnej. Trybunał oddala pozostałą część roszczenia o zadośćuczynienie.

B. Koszty i wydatki

145. Ponieważ skarżący nie dochodził zwrotu kosztów i wydatków poniesionych przed sądami krajowymi lub w postępowaniu przed Trybunałem, nie ma powodu, by przyznać jakąkolwiek kwotę z tego tytułu.

C. Odsetki za zwłokę

146. Trybunał uznaje za właściwe, aby odsetki za zwłokę były oparte na marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego, powiększonej o trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYN, TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Uznaje* skargi na podstawie Artykułu 3 i 8 dotyczące zastosowania wobec skarżącego reżimu “więźnia niebezpiecznego” oraz skargę na podstawie Artykułu 8 dotyczącą ograniczenia kontaktu skarżącego z rodziną w trakcie osadzenia za dopuszczalne, a pozostałą część skargi za niedopuszczalną;
2. Stwierdza, że nastąpiło naruszenie Artykułu 3 Konwencji;
3. Stwierdza, że nastąpiło naruszenie Artykułu 8 Konwencji w związku z ograniczeniem kontaktu skarżącego z rodziną w trakcie jego osadzenia;

4. *Stwierdza*, że żadna odrębna kwestia nie wynika na gruncie Artykułu 8 Konwencji w odniesieniu do zastosowania wobec skarżącego reżimu “więźnia niebezpiecznego”;
5. *Stwierdza*,
  - (a) że pozwane państwo ma zapłacić skarżącemu w terminie trzech miesięcy od daty uprawomocnienia się wyroku zgodnie z Artykułem 44 ust. 2 Konwencji kwotę 5.000 euro (osiemnaście tysięcy euro), powiększoną o wszelkie podatki, które mogą zostać nałożone na tę kwotę, tytułem poniesionej szkody niematerialnej, przeliczoną na walutę polską po kursie obowiązującym w dniu wydania rozstrzygnięcia;
  - (b) że po upływie powyższego trzymiesięcznego terminu do momentu zapłaty, winny zostać naliczone od tych kwot odsetki zwykłe według marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego powiększonej o trzy punkty procentowe;
6. *Oddala* pozostałą część roszczenia skarżącego o słuszne zadośćuczynienie.

Sporządzono w języku angielskim oraz obwieszczono pisemnie dnia 17 kwietnia 2012 roku, zgodnie z Regułą 77 ust. 2 i ust. 3 Regulaminu Trybunału.

Lawrence Early
Kancierz Sekcji

David Thór Björgvinsson
Przewodniczący